

Mag. hist. Vilis Biļķins
Bij. Rīgas pilsētas vēsturiskā archiva direktors

Viestarts

kā
zemgaliešu valstsvīrs

Latviešu kultūras institūta izdevums.

9 SHERMAN AVENUE
NEW YORK 40, N. Y.

H14

188

5

1829

Mag. hist. Vilis Bilkins

Bij. Rīgas pilsētas vēsturiskā archiva direktors

Viestarts

kā

zemgaliešu valstsvīrs

Ritvaldis Jankus

Latviešu kultūras institūta izdevums.

9 SHERMAN AVENUE

NEW YORK 40, N. Y.

1931

Māc. hist. Vārdu grāmata
Rīgas pilsētas skolai 2. klasei izdotas

Vārdu grāmata

LATVIJAS VALSTS
BIBLIOTĒKA
92-28.824a

zemkopību mācību grāmata

Latvijas valsts

Latvijas valsts izdevniecība
Rīga, 1931. gada
1. izdevums

PRIEKŠVĀRDI

Sniedzot monografiju par Viestartu, esmu centies raksturot viņa kā zemgaliešu valstsvīra darbību, kas izpaudās politikā, diplomātijā un karos. Lai būtu skaidrāk saskatāmi viņa rīcības mērķi, tad īsumā un vispārīgos vilcienos apskatu arī šejienes pārējos vēsturiskos notikumus, kas rāda, ar kādiem pretspēkiem viņam vajadzēja cīnīties un ar kādiem spēkiem viņam vajadzēja vienu otru reizi iet kopā. Šim darbam nav izmantots mans agrāko gadu sacerējums par zemgaliešu cīņām ar bīskapiem un ordeni, jo tas nav tagad manā rīcībā. Senrakstu numerāciju esmu rakstījis pēc F. G. Bunges Liv-, Esth- und Curländisches Urkundenbuch un arī pēc prof. A. Švābes Senās Latvijas vēstures avotiem, jo trimdas apstākļos abi izdevumi man nebija pieejami vienā laikā.

Lucernā

1953. gada 28. maijā

V. Bilķins

I. IEVADA VĀRDI

Metīsim vispirms īsu skatu uz baltu tautu valstīm, lai ar to iegūtu iespēju labāk saskatīt Viestarta stāvokli Zemgalē. Lai arī cik tālu mēs raudzītos atpakaļ rakstveida ziņās par šīm valstīm, mums jāsaprot, ka visumā neviena no baltu tautām nav bijusi apvienota vienā valstī. Jau ap 890. gadu dānis Vulfstāns izsaka vispārīgos vārdos savu atzinumu par viņu valstisko stāvokli, proti, ka aistu zemē esot daudz pīļu un katrā pīlī dzīvojot kēniņš. Līdzīgu sadrumstalotību zināmos laikos mēs redzam arī vienā otrā citu tautu zemē, piemēram, Norvēģijā līdz Haraldam Skaistmatam (860-933). Arī 13. gadu simtēna pirmajā pusē bija šāds stāvoklis baltu tautām. Ar citādiem vārdiem un no militārīsta viedokļa Atskana chronikas autors sniedz savā tautu apskatā līdzīgu atzinumu par latgaļiem, proti, ja apvienotu viņus, tad viņi būtu ļoti stipri!¹⁾

Baltu tautu valstis bija pīļu valstis. Valšķu iekšējā struktūra bija stipri koncentrēta. Katras valsts centrs bija pils, un no turienes izgāja pavedieni, kas vadīja visu valsts dzīvi. Pils bija valsts militārais, administratīvais, saimnieciskais, reliģijas un kultūras centrs. Baltu tautu valsts koncentrētais raksturs sevišķi skaidri ir saskatāms kara laika notikumos. Pret pīlīm ienaidnieks vērsa galvenokārt uzbrukumus, ja viņa plānos bija iekarot zemi, bet nevis vienīgi izlaupīt to. Ja pils nepadevās, tad arī teritorija nebija iekarota. Ja pils pēc cīņas pakļāvās ienaidniekam, tad arī teritorija nespēja pretoties un izbeidza cīņu. Ja pils nokratīja svešas varas virskundzību, tad arī teritorija izslidēja no pēdējās rokām.

1. Leo Meyer, Livländische Reimchronik, Paderborn 1876, 349.

Šādu baltu tautu valšķu struktūru izprata arī Dusburgas Pēteris. Viņš valsts teritoriju sauc par "pils teritoriju", piemēram, castrī territorium (žemaišu Bisenes pils)².

Pārejot pie Viestarta, jāmin, ka viņa valsts bija Tērvetiene. To chronists Indriķis, stāstīdams par Mežotnes notikumiem, paskaidro tiešos vārdos, proti, ka viņš ir citu zemgaliešu valdnieks no kaimiņu "provinces", kas saucas Tērvetiene (Thervetene)³. Viestarts bija tāpat tāds pat valdnieks Zemgales Tērvetienē, kāds bija, piemēram, Skumands Sūdiņas Krasimā. Pēc sava paraduma chronists Indriķis arī Tērvetieni apzīmē ar terminu "provincia"-province. Tā bija tāda pati valsts kā prūšu valstis, kuras Dusburgas Pēteris nosauc ar vārdu "territorium" - teritorija, piemēram, territoria Quedenow, Waldow, Caim et Tapiow⁴. Viestarta sēdeklis bija Tērvetes pils.

Tērvetiene bija Viestarta tiešā valsts, kas deva viņam militārā potenciāla kodolu un kur galvenokārt norisinājās viņa politiskā darbība. Mums nav ziņu par viņa priekštečiem, jo chronists Indriķis vispār nestāsta par šejienes valdnieku namu pagātni. Domājams tomēr, ka viņš ir mantojis Tērvetes valdnieka sēdekli. Mantošanas moments ir secināms no viņa lielās autoritātes un viņa varas dziļajām saknēm, par kurām liecinās uz priekšu apskatāmie fakti.

Zemgale nav ietilpināma Vulfstāna formulējumā, proti, ka katrā aistu pilī valda ķēniņš. Viestarts nebija vienīgi Tērveties valdnieks, bet viņa vara gāja pāri tās robežām. Avotos gan nav par to direktu vārdu, bet tas ir izlobāms no daudziem un dažāda rakstura faktiem. Vispirms uz to zināmā mērā norāda tas, ka līdzās Viestartam trīs gadu desmitos nav pieminēts avotos neviens kāds cits zemgaliešu valdnieks. Ar to viņš ir izņēmums visā baltu tautu 13. gadu simtēna pirmās pusēs vēsturē. Direkts norādījums, ka viņa vara ap-

2. Petri de Dusburg, Cronica terre Prussie, SS. r. Pr. 1., III 222.
3. Heinrici Chronicon Lyvoniae, in usum scholarum red. fec. G.H. Pertz, Hannoverae 1874, xx III 4.
4. Petrus de Dusb., III 71.

tvēra plašāku teritoriju par Tērvetienu, ir tas, ka viņš varēja nodot no ikkatras Zemgales pils (de quolibet castro Semigallie)⁵ pa kīlniekam. Vārdi "no ikkatras Zemgales pils" rāda, ka kīlnieki ir nēmti no visām, vismaz no daudzām pilīm. No tām pašām pilīm Viestarts (1205) ņēma arī kareivjus, jo kīlnieki bija pieprasīti kā drošība par karaspēka uzticību. Ka viņam bija vara pulcināt kara pulkus arī no pārējās Zemgales, to rāda chronista vārdi, ka viņš 1219. gadā bija savācis kareivjus "no visiem saviem novadiem" - de omnibus finibus suis⁶, t. i. nevis no Tērvietenes vien. Vārds "suis" (saviem) liecina savukārt, ka Viestartam bija vara par šiem novadiem. Šo vārdu tīca mību apstiprina tas, ka viņš 1206. gadā varēja pret Turaidas lībiešiem atvest apmēram trīs tūkstoš vīrus - circiter tria milia virorum⁷. Kareivju skaits nevar būt minēts lielāks par patieso, jo zemgalieši ieradās kara gājienā par palīgiem vācu spēkiem. Indriķis pārspīlē tik tā karaspēka lielumu, kas cīnās pret sv. Jaunavu, lai demonstrētu Kristus vārda ienaidnieku nespēku Dieva priekšā. Pie tam jāpiebilst, ka šis kara gājiens bija iebrukuma karš, un iebrukumos piedalījās tikai vislabākie spēki. Tērvietene vien nevarēja dot trīs tūkstoš labus kareivjus, un tāpēc Viestarts ir vācis tos "no visiem saviem novadiem". Jāpiebilst, ka 13. gadu simtēna pirmajā ceturksnī pārējie iezemieši tik divas reizes deva palīgā vāciešiem kopā četri tūkstoš vīrus. Ka ar Viestartu saistījās visas Zemgales liktenis, tas ir redzams no chronista Indriķa vārdiem, proti, ka visos Zemgales novados (in omnibus confinibus Semgallie)⁸ viņš bieži ir izbaudījis lietuvju iebrukumus un laupīšanas. Jāpiebilst, ka tas nav uz ātru roku ņemts domu izteiksmes veids, ka ienaidnieka iebrukuma postā par cietēju ir nolikts valdnieks. Tamlīdzīgi Tāli-

5. Indr. chr. IX 2.

6. Ibid. XXIII 4.

7. Ibid. X 10.

8. Ibid XII 2.

balts pēc Indriķa vārdiem arī ir cietējs igauņu iebrukumā, bet pretstatā viestartam vienīgi Trikātā - in Tricatu Thalibaldum ... despoliantes.⁹

Ka Viestarts ir valdnieks, kas pārstāv visu Zemgali vai vismaz tās politiski aktīvāko daļu, to līdzās aprādītiem datiem rāda arī diplomātiskās akcijas. Tās sniedz sevišķi skaidrus un drošus pamatojumus. Ja tautas priekšgalā nestāv viens autoritātīvs valdnieks, tad šajās akcijās piedalās daudz, vismaz vairāk pārstāvju. Divpadsmit neapvienoto dāņu pārstāvji ķēniņa Heminga laikā (811) piedalījās sarunās ar Kārļa Lielā frankiem¹⁰. Rūsina, Varidota un Tālibalta sūtni 1208. gadā centās nokārtot ar igauņiem radušos konfliktus un tani pašā gadā Varidots "ar cietiem latgaļu vecākiem" Rīgā uzaicināja vāciešus piedalīties viņu kara gājienā uz Igauniju¹¹. Pieci igauņu vecākie no piecām Vironijas provincēm ieradās Rīgā, lai derētu mieru ar vāciešiem¹². Vairāk desmit lietuvju "kņazu", starp tiem arī Mindaugs, ap 1225. gadu ieradās uz sarunām pie Dienvidkrievijas Galičas kņaza. Daudz pārstāvju bija kuršiem, kad viņi slēdza līgumus ar Rīgas domkapitulu, Kristus karaspēka ordeni, Rīgas rāti un Alnas Balduīnu. Pirmais līgums: "ar kuršiem un vietām" - cum Curonibus et locis¹³; otrs: "ķēniņš Lameķins un pagāni no Kursas" - Lamechinus rex, et pagani de Curonia¹⁴; trešais: "pagāni no Kursas" - pagani de Curonia¹⁵. Līdzīgi tam Pamedes Vārmes un Nātangas daudzi "neofīti" piedalījās 1249. gadā 7. februāra Kristburgas izlīgumā ar vācu ordeni. Turpretīms viens pārstāvis veic diplomātisko akciju, ja valsts ir apvienota un tās priekšgalā atrodas viens valdnieks. Viens pats Voišelgs tēva uzdevumā noslēdza līgumu ar Galičas kņazisti tani laikā, kad Mindaugs bija apvienojis zem savas varas Augštaiti. Arī citi tā laika diplomātiskie akti saistās ar Mindauga viena paša vārdu. Daudz locekļu pārstāvis diplomātiskajās akcijās nav arī Zemgalei tani laikā kad va ldi-

9. Ibid. XV 7.

10. Einhardi Annales, ad a. 811, MG. SS. 1. 13. LUB. 1 105-

11. Indr. chr., XII 2

14. Ibid. 103.

12. Ibid. XXIII 7.

15. Ibid. 104.

ja Viestarts. Viņu vienu 1225. gadā uzaicināja ierasties Rīgā uz sarunām pāvesta legāts Modenas Vilhelms¹⁶. Ka viņu pašu Viestartu aicināja uz diplomātisko apspriedi, tas ir ļoti zīmīgs un svarīgs fakts: tas liecina, ka pāvesta legāts ir uzskatījis viņu par autoritāti, kas viens var runāt visu zemgaliešu vārdā un viens var izšķirt tik visai smago jautājumu, kāda ir ticības maina. Uz viņa varu norāda arī tas, ka viņš viens varēja dot atļauju legāta garīdzniekam ierasties Zemgalē un tur sludināt jauno mācību un ka viņam nevajadzēja bažīties par to, kā reaģēs uz to tauta sakarā ar senču dievu aizkaršanu. Viestarts viens 1205. gadā ieradās Rīgā un tur mudināja vāciešus kopīgi ar viņa karaspēku uzbrukt lietuvju sirotājiem un viens pats 1208. gadā atkal bija Rīgā un uzaicināja vāciešus piedalīties kara gājienā uz Lietuvu. Mēs redzam šo zemgaliešu diplomātisko akciju pārstāvībā pilnīgu pretstatību latgaļiem. Maldīgi ir domāt, ka Viestarta diplomātiskie un militārie soļi būtu attiekušies tik uz vienu pašu ierēvieni.

Ka zemgalieši pretēji citām baltu tautām nav bijuši sadrumstaloti pa sīkām valstiņām, tas redzams arī no tā, ka neskatoties uz viņu kareivisko dabu, pavisam maz ir dzirdams par viņu sirojuma veida kara gājieniem. Šādi kara gājieni izgāja no tām zemēm, kas bija saskaldījušās sīkās valstiņās, piemēram, no Lietuvas priekš Mindauga laika, no Kursas u.c. Šādu valstiņu valdnieku vidū atradās viens otrs tāds, kas vainu pats bija dedzīgs uz kariem, vai kas nespēja apvaldīt pārāk kareiviskos aristokratijas locekļus. Turpretī valdnieks, kas stāvēja apvienotas tautas priekšgalā, parasti pats iesāka retāk šādus karus un atturēja arī sīkās lokālās varas no sirojumiem. Jāpiebilst arī, ka uzskatam par Zemgales nesadrumstalotību kā argumentum ex silentio ir minams tas, ka Atskatu hronikas autors tānī pašā tautu apskatā nesaka, ka zemgalieši ir apvienojami, lai gan viņš piemin arī viņu karaspēka stiprumu¹⁷.

16. Indr. chr., XXIX 4 vocatus ad eum.

17. Atsk. chr., 331.

Varam sacīt beigās, ka 13. gadu simteņa pirmajā ceturksnī un otrā ceturksņa sākumā Zemgales valstiskais stāvoklis bija līdzīgš Augštaites stāvoklim, kad to dažus gadus priekš gadu simteņa vidus bija apvienojis Mindaugs.

Grūti ir dot atbildi uz to, kāpēc Viestarta vara teritoriālā ziņā bija plašāka par citu baltu tautu valdnieku varu 13. gadu simteņa pirmajā pusē. Šīs grūtības rada avotu lielā nabadzība par apstākļiem Zemgalē iepriekšējos gadu simteņos. Man šķiet, ka tuvāk pieklusim patiesībai, ja aplūkosim valstisko procesu iekšējās attīstības pakāpi. Pavedienus pakāpes noskaidrošanai sniedz šo procesu rezultāti Prūsijā. Prūsijā bija zemes ar kopīgu nosaukumu, kuras Dusburgas Pēteris apzīmē ar vārdu "terra" (zeme), piemēram, Semba, Nātanga, Pagude, Vārme, Bārta u.c. Katrā no tām bija vairākas valstis ar savām pilīm un valdniekiem. Par šo valšķu savrūpējo dzīvi liecina tas, ka pārējās palika neatkarīgas, ja viena vai vairākas pēc zaudētas cīņas padevās ienaidniekam. Var jau būt, ka tās kādreiz arī karoja savā starpā, bet mums trūkst ziņu par to. Zemju sadrumstalošanos sekmēja militārie apstākļi, sevišķi vikingu laikā. Katrā zemes novadā vajadzēja būt gatavībā uz vietas kara pulkiem, tāpat pilīm un valņu nostiprinājumiem, jo vikingu iebrukumi nāca no jūras negaidīti. Iebrukumi bija spēcīgi, kaut arī tajos piedalījās nedaudz vīru. Novadam pašam bija jātiek galā ar ienaidnieku, jo par vēlu būtu bijis, ja gaidītu ierodamies karaspēku no kāda attālāka centra. Ar novada militārā potenciāla izveidošanos pieauga pamazām lokālā politiskā vara un līdz ar to pastiprinājās neatkarība. Administratīvi pārvaldītie novadi kļuva pamazām par patstāvīgām valstīm. Rietumu un dienvidu zemēm bija tādi paši militārie apstākļi biežo karu dēļ ar rietumslāviem, poliem un krieviem. Arī tur valstiskās sadrumstalošanās process pamazām gāja dziļumā un radās patstāvīgas valstis. Tas pats notika Kursā. Sadrumstalošanās valstīnās tomēr nebija notikusi visā pilnībā. Vienas asinis,

viena valoda, kopīgas parašas un sevišķi reliģija bija tās iekšējās saites, kas saturēja tautu kopā. Nepieciešamība kopīgi aizstāvēties pret stipriem ienaidniekiem un saimnieciskie sakari, sevišķi tirdzniecība, bija ārējās saites, kas kavēja decentralizēšanās procesu. Par kopības apziņu jau liecina tas, ka daļu no mantas, kas bija palikusi pāri pēc bēru dzirēm un kulta zirgu skriešanās, izlika uz ceļiem. Tur to pēc Vulfstāna vārdiem paņēma "svešnieki", t. i. citas valsts iedzīvotāji, kas bija piedalījušies kopīgos karos. Par kopības apziņu līdzās militāro spēku apvienošanai sevišķi skaidri liecina tas, ka īsi priekš visdrāmatis-kajām cīņām 1260. gadā Semba ievēlēja par savu spēku kopīgo vadoni Glandi, Nātanga slavenu Indriķi Montī, Vērme Glapu, Pagude Autumi un Bārta Divanu. Visām zemēm kopīgs vadonis tomēr netika ievēlēts. Tas norāda uz to, ka atsvešināšanās starp zemēm ir bijusi lielāka kā starp vienas zemes valstīm Zemgales ķēniņu (kong) un dažus viņam pakļautos novadu administrātorus pirmo reizi vēsturē piemin laikā starp 1035 un 1041. gadu Ingvara sāga. Par valdnieka teritoriālā ziņā plašu un stipru varu liecina 1106. gada zemgaliešu uzvara, kas ir lielākā no baltu tautu uzvarām priekš 13. gadu simteņa, ja spriežam pēc pretinieku kritušo skaita. Par šādu varu izteikt domas atļauj mums tas, ka Zemgales ķēniņa rīcībā uz kaujas lauka vajadzēja būt vismaz astoņpadsmit tūkstoš vīriem, lai noguldītu kaujā devīnus tūkstošus Polockas kņaza kareivjus¹⁸. Piebilstams, ka 13. gadu simteņa pirmajā ceturksnī bīskaps Alberts ar mestru savāca kopā tik divas reizes astoņus tūkstošus savus un iezemiešu vīrus. Sacīto par Zemgales ķēniņu nevar apšaubīt ar to, ka kaujas apraksts nemaz nepiemin zemgaliešu valdnieku, jo senkrievu chronikas apmēram līdz 13. gadu simteņa sākumam vispār nesniedz ziņas par baltu tautu valdniekiem. Jābilst, ka pārmaiņas Zemgales valdnieka stāvoklī varēja notikt tik lēnā gaitā. Centrālais Zemgales stāvoklis starp Ziemeļkursu

18. Skat. V. Bilkins, Zemgaliešu 1106. gada uzvara par Polockas kņazu (DV. biļetens, 1952. g., 16. nrs.).

Lietuvu, Sēliju un lībiešu zemi nodrošināja tai kara ziņā zināma mērā mierīgākus apstākļus. Lietuvju sirojumi kļuva vispār bīstami tik ap 12. gadu simteņa astondesmitajiem gadiem, un zemgali bija stiprāki par pārējiem kaimiņiem. Gan vajadzēja krustot šķēpus arī ar vikingiem, bet tas notika retāk kā Prūsijā un Kursā. Pie tam jāmin, ka zemgalieši mazāk dzenas pēc pārmaiņām, jo viņi pēc sava rakstura ir konservatīvi un ar "stingru sprandu" turas pie visa vecā. Arējo un iekšējo apstākļu dēļ valstiskais process varēja attīstīties lēnām; 13. gadu simteņa sākumā tas nebija sasniedzis to dziļo pakāpi, kāds tas bija, piemēram, Prūsijā un Kursā. Lokālās piļu varas tāpēc Zemgalē bija tālu no savas neatkarības. Ar šo domu saskan arī tas, ka Nameikis varēja vākt kareivjus arī no tuvējās Dobeles pils.

Pieejot pie Viestarta paša, jāmin, ka viņš starp 13. gadu simteņa pirmās puses baltu tautu ziemeļa zara valdniekiem ieņem pašu redzamāko vietu. Tas sakāms sakarā ar viņa teritoriālā ziņā plašāka apmēra varu un arī sakarā ar viņa militārajām un diplomatiskajām akcijām. Šo domu atbalsta arī tas, ka Viestartam Rīgas varu acīs bija lielāka reputācija kā šī laika citiem šejienes valdniekiem, izņemot krievu kņazus. Šī reputācija atspoguļojas jau terminos, ar kādiem chroniku autori apzīmē viņu. Chronists Indriķis vienīgi viņa nosaukšanai lieto vārdu "princeps"¹⁹, ar koņu Vācijā dzīvojošie autori apzīmēja hercogus un pat kēņiņus. Pretstatā tam Indriķis vienu otru kaut cik redzamāko valdnieku apzīmē ar divvārdu terminu "princeps ac senior" (hercogs un vecākais), kam piemīt deminutīva rakstura piešķana. Vienīgi Viestartam autors veltī bīblisko apzīmējumu "augstākais pēc dzimuma" - maior natu²⁰. Tik vienreiz chronists nosauc viņu ar vārdu "senior"²¹, kas ir viņa valdnieku apzīmēšanai parasti lietotais termins. Tas izskaidrojams ar viņa latentu īgnumu un viņa nolūku sniegt skaidri-

19. Indr. chr., X10, XXIX 4

20. Ibid. IX 2.

21. Ibid. IX 2, XII 2.

bas labā vienkāršu informāciju, proti, ka uzbrucējs Mežotnei ir citas valsts valdnieks. Divreiz Indriķis viņu nosauc par zemgaliešu kara vadoni - dux²², un tas ir sakarā ar kara pulku atvešanu. Ar vārdu "kunic" Viestartu vienmēr apzīmē Atskaņu chronikas autors.

Reputācija izpaužas arī vārdos, ar kuriem chronists Indriķis izsakās par Viestarta raksturu. Svarīgs šē ir tas, ka autors apiet savus duālistisko uzskatu rāmjus un piedēvē tādus tikumus, kādi piemīt pēc viduslaiku autoru viedokļa tik kristītiem, bet nekad velna kalpiem. Viestartam bija nelokāms gars (audientes constanciam animi ipsius), un viņš bija neatlaidīgs, kad centās sasniegt savus nolūkus (precum suarum instancia)²³. Šie chronista vārdi pilnīgi atbilst zemgaliešu stingrajam raksturam.

Tālāk autors raksturo Viestartu kā kareivisku vīru - vir bellicosus²⁴. Kēnina kareiviskums izpaudās ar to, ka viņš nebaidījās vērst savus ieročus pret stipriem un pat bīstamiem ienaidnieka spēkiem, bet nevis ar to, ka viņš bieži būtu devies avantūriskā rakstura sirojumos. Viestarts bija pat ļoti apdomīgs, ja apsvēra jautājumu par kara iesākšanu.

Jāmin, ka Viestarts kā kara vadonis uz kaujas lauka nesevoja parastajai baltu tautu valdnieku rīcībai. Prūšu sūdiņu un lietuvju valdnieki cīnījās sava karaspēka priekšgalā un ar savu varonību centās aizraut sev līdz kareivjus. Cīnidamies priekšējās rindās, viņi ātri krita pretinieku ieročiem par upuri. Sevišķi bieži tas notika, kad uzbruka vāciešu aizstāvētām pilīm. Ja valdnieks vai kara vadonis krita, tad karaspēks pārtrauca uzbrukumu un arvien aizgāja tūlīn prom, piemēram, kad bārtu Divans krita pie Šonenzes pils un kāds lietuvju kara vadonis pie Vilovas pils. Gadījās gan arī, kad pēc kādas pils atstāšanas, ja bija kritis vadītājs, tūlīn uzbruka kādai citai ienaidnieka pilij un izpostīja to, bet nekad neatkārtoja

22. Ibid. IX 2, XII 2.

23. Ibid. IX 2.

24. Ibid. IX 2.

uzbrukumu pirmajai. Viestarts gan ieradās ar karaspēku pie mežotnes, bet uzbrukumā kauju vadīja viņa māsas dēls, nevis viņš pats. Tas redzams no tā, ka pēc māsas dēla nāves, ko ķēra vāciešu šauta bulta, karaspēks pārtrauca uzbrukumu Mežotnei un aizgāja prom. Chronists Indriķis nav zinājis šejienes kaujas parašas un tāpēc viņš saka, ka Viestarts aiz sērām ir aizgājis prom uz Tērveti. Tas nav pareizi. Arī tas, ka Viestarts pie Ropažiem skubināja savus kareivjus brukt kopā ar vāciešiem virsū Svelgata sirotājiem, rāda, ka viņš ir atmetis šejienes valdnieku paradumu un nav cīnījies sava karaspēka priekšgalā.

2. NOTIKUMI PRIEKŠ VIESTARTA

Zemgalieši 1106. gadā izcīnīja pašu smagāko 11. un 12. gadu simteņa baltu tautu kauju, noguldīdami uz cīņu lauka Polockas kņazu Vseslaviču, visus viņa brāļus un deviņi tūkstoš kareivjus. Par upuri viņu ieročiem krita vairāk ienaidnieku par to, cik 13. gadu simteņa pirmajā ceturksnī Kristus karaspēka mestrs un bīskaps Alberts spēja savākt kopā kareivjus. Ar grandiozo uzvaru viņi salauza kņaza vairākus gadus gatavotos spēkus un ievadīja spēcīgu pagriezienu kņazistes pagrimšanā, kas priekš tam bija spējīga rivalizēt ar Kijevu. Zemgalieši ar to atbrīvojās no Polockas draudiem un kļuva savukārt paši par draudu zemēm, kas atradās Daugavas labajā krastā. Viņi bija ienaidnieki Salaspils lībiešiem un vienmēr naidīgi turaidiešiem, kā paskaidro summāros vārdos chronists Indriķis. Man šķiet, ka nebūs pārspīlēts, ja sacīs, ka zemgaliešu draudi bija tas fakts, kas spieda lībiešus būt uzticīgiem savam tribūtārajam kungam tālajā Polockā un pamudināja nosūtīt ap astoņdesmito gadu vidū palīgā viņam savu karaspēku pret citiem Dņepras kņaziem.

Ar laiku zemgaliešu politiku un ieročus sāk nodarbināt

divi jauni faktori, kas ap astoņdesmito gadu sākumu šē parādās uz vēstures skatuves. Vācu tirgotāji pamazām sak iespiesties Daugavas starptautiskās tirdzniecības forumā, jo šē vājāka ir dāņu tirgotāju konkurence. Viņiem līdz lībiešu zemē atbrauc rakstupratējs kaplāns Meinards un sāk šē sludināt kristīgo ticību. Pie Ikšķiles ciema viņš pēc Zēgebergas parauga uzcel Ikšķiles pili, kas viņa laikā ir par kristīgās misijas un starptautiskās tirdzniecības atbalsta punktu un par patvēruma vietu lībiešiem ienaidnieku uzbrukuma laikā. Otrs faktors ir lietuvju sirotāji, kas pirmo reizi ir pieminēti 1183. gada viņu kaujā ar pliskaviešiem un īsi priekš šo gadu desmitu vidus, kad viņi iebrūk Ikšķiles ciema apkārtnē. Jābilst, ka viņu iebrukumiem nav plašāku mērķu: viņi cenšas iegūt vienīgi kara laupījumu. Sirotājiem nav kaut kādu politisku mērķu.

Zemgalieši labi izprot to, kas draud ^{ar/} Ikšķiles pils celšanu viņu interesēm aiz Daugavas. Viņi atbrauc pa Daugavu ar kugi un uzbrūk pilij, kad tā vēl ir celšanas stadijā. Jāmin, ka šai zemgaliešu militārai akcijai jau ir plašāks mērķis kā šī laika lietuvju sirojumiem, un proti, viņi grib izpostīt pili, kas nav vēlama viņiem no stratēģiskā viedokļa. Viņu nodoms diemžēl neizdodas, jo uzbrukumu izjauc Vakareiropas bīstamais kara ierocis - stopu raidītās bultas.

Zemgaliešiem stratēģiski nelabvēlīgā situācija rodas vēl ar to, ka pēc Ikšķiles pils darbu nobeigšanas uzcel lībiešu patvērumam Salaspili. Viņiem bija, kā jau ir minēts, ar Salaspils lībiešiem ļoti naidīgas attiecības. No viņu kara gājieniem pāri Daugavai visvairāk ir minēti tie, kas bija vērsti pret salaspiliešiem. Salaspils vēlākos gados noder bīskapa un ordena karaspēkiem arī par izejas punktu kara gājienos uz Mežotni.

Jāmin, ka notikumu tālākajā norisē, proti, gados ap 12. un 13. gadu simtēna miju notika zemgaliešu nākošo pretinieku mērķos radikālas pārmaiņas un pilnīgs lūzums dar-

bības principos, ja salīdzinām ar to, kādi šie mērķi un principi bija Meinarda laikā. Galīgi bija atmests Meinarda darbības veids, kur pats bīskaps ieradās nekristīto mājās, un pat mēlojās pie viņu galda; atmesta visumā bija prasība kristīt tik tos, kas paši labprātīgi vēlas; likvidēta bija zināma jaun kristīto līdzdalība baznīcas jautājumu izlemšanā, kāda turpretim pastāvēja arvien Skandināvijas zemēs; atmests bija arī tas, ka misionāri pārtika galvenokārt no pašu apstrādāto lauku ražas. Meinarda ideālā misijas veida vietā ievēda citu, kas no visiem kristīgās misijas veidiem bija pats negatīvākais. Ar ieročiem piespieda pakļauties svešai virskundzībai ar visām tās konsekvencēm; kad ar kara terroru bija sagrāta cilvēka griba, piespieda tad viņu pieņemt kristību. Kristus saulaino priecās mācību pasniedza uz asinaina šķēpa gala, kas bija izrauts no to krūtīm, kas, pildot savu pienākumu, bija aizstāvējuši savas valsts neatkarību un kas nebija guvuši laiku, lai pārāgtu no tūkstošiem gadu sena garīgā spēka avota līdz citas mācības idejām.

Jauno misijas veidu Meinarda vecumā nespēka gados pasāka cisterciētis Teoderiķis, kas savā rīcībā bieži bija radikāls. Cisterciešu uzskati par kristīgo misiju bija veidojušies šī mūku ordeņa dibinātāja un otra krusta kara iedvesmotāja abata Bernharda no Klervo krusta karu sprediķu ietekmējumā. Teoderiķis tomēr ar saviem krusta karotājiem nesasniedza lībiešu zemi. Ievadīja jauno veidu otrs bīskaps Bertolds, kas agrāk bija kāda cisterciešu klostera abats. Pēc viņa nāves uz kaujas lauka viņa krusta karotāji pirmie kristīja saskaņā ar jauno veidu pagānus un arī pirmie uzlika jaun kristītiem desmito nodevu, kas nāca par labu misionāriem. Pilnīgi uz jaunā misijas ceļa nostājās trešais bīskaps Alberts. Lai būtu iespējams realizēt misijas politiku, tad bija nepieciešams iepriekš radīt jaunu atbalsta punktu, un šim bastionam savos apmēros vajadzēja atbilst bīskapa pilsētai un militārajām, jaunās misijas,

politikas un saimniecības prasībām. Tāpēc Alberts 1201. gadā dibināja Rīgu, izraugoties apvidu, kas bija ērti pieejams pa ūdens ceļu un kam bija daudzas stratēģiskas priekšrocības. Kāda rakstura darbība iziet no jaunā atbalsta punkta, uz to norāda tas, ka ieguva celšanai nepieciešamo laukumu, iepriekš izdarot varmācības aktu. Ar Rīgas uzcelšanu bija īsti radīta vācu virskundzība pie Daugavas. Līdz ar to Daugavas ūdens cēla starptautiskā tirdzniecība nonāca pilnīgi vācu tirgotāju rokās. Ar to bija atvairīta nepatīkamā dāņu tirgotāju konkurence, kas bija manāma Ikšķilē. Pašu Ikšķiles pili, kas ar saviem apmēriem neatbilda jaunajām prasībām, pārvērtā par vienkāršu vasala pili, izstumjot ārā no tās lībiešus. Jaunās politikas realizēšanai par ieročiem bija krusta karotāji un jaundibinātais militārais Kristus karaspēka ordenis, kas bija pats iedarbīgākais. Ordena legalizēšanas aktā pāvests Innocentijs 3. piešķirā tam Templiešu ordena statutus, un pie šo statutu izstrādāšanas kūmās bija stāvējis abats Bernhards no Klervo. Par jaunā virziena garīgo avotu kļuva Daugavgrīvas cisterciešu klosteris ar abatu Teoderīki priekšgalā. Klosteri nodibināja drīz pēc Rīgas uzcelšanas, un tas atradās iepretim Daugavgrīvas ostai, kas eksistēja līdz pat 17. gada simtenim.

Zemgalieši sāka drīz vien sajūst jaunos vējus, kas sāka pūst ar svešās varas un Rīgas rašanos pie Daugavas. Viņi sajūta to vispirms savā tirdzniecībā ar ārzemju tirgotājiem, Zemgale bija pati bagātākā no baltu tautu ziemeļa zara zemēm. Lai minam tik, ka viņas lauku un pļavu audzēlību un labās ganības piemin jau 1240. gadā Bartolomejs Angliks²⁵, nostādīdams viņu ar to līdzās Sembai. Zemgaļi spēja visvairāk pirkt un arī visvairāk dot preces ārzemju tirgiem. Bagātākie novadi bija ērti sasniedzami pa kugojamā Lielupi. Pie Lielupes krasta bija osta, kuru chronists Indriķis sauca par zemgaliešu ostu un kāds senraksts par

25. SLVA I 236

jūras ostu. Neaizmirsīsim, ka Jelgavas zemgaliskais vārds ir Mintava, kas ar savu nozīmi rāda, ka tur ir bijusi tirgus vieta. Zemgalē vēl ir vārds "mintūzis", tagad, ar ko nosauc sanāksmi krogā vai pagasta namā, kur salīgst gājējus. Zemgaliešiem pašiem bija kugi, kas secināms no tā, ka Indriķis min viņu kugu tauvas un ka karaspēks 1228. gadā 20. augustā varēja pārcelties pāri Daugavai un uzbrukt Daugavgrīvas klosterim. Ka zemgali apmeklēja starptautiskie tirgotāji, par to stāsta jau vikingu laika runu raksti, un dabiski jādoma, ka tas varēja notikt pa Lielupi. Lielupē 12. un 13. gadu simteņa miju laikā ārzemju tirgotāji ieradās tik pat bieži, cik bieži vāciešu tirgotāju kugi iebrauca Meinarda laikā Daugavā. Tas secināms no tā, ka chronists Indriķis apraksta abus momentus puslīdz līdzīgos vārdos. Daugava: Lyvoniam frequenter navigio per Dune flumen adire solebant²⁶, "mēdza bieži pa Daugavu ierasties lībiešu zemē"; Lielupē: mercationis causa frequentantibus²⁷, "bieži iebraucējiem tirdzniecības nolūkā". Uz tirgotāju kugu biežo ierašanos Lielupē norāda arī ātrie pretsoli, kas tika sperti, un tie bija paši efektīvākie. Ja pielaistu, ka arī uz priekšu līdzšinējā veidā noritētu ar Zemgali ārzemju tirdzniecība, tad nelielā attālumā no Rīgas plūstu bagātības, gar kurām bīskapam un Rīgai nebūtu nekādas daļas un kas nestu arī zaudējumus. To saprata arī Alberts: viņš Brēmenē bija labi iepazinies ar starptautiskās tirdzniecības politiku. Tāpēc Teoderiķis savā otrreizējā Romas apmeklējumā ieguva līdz ar citām sankcijām pāvesta Innocentija 3. aizliegumu kugiem iebraukt zemgaliešu ostā. Lai izdotu pret Zemgali vērstu aizliegumu, nevajadzēja pāvestam daudz laužīt galvu, jo šādam aizliegumam bija daudz precedentu. Pāvesti un Bizantijas keizari šād tad bija aizlieguši kristīto tirgotāju kugiem iebraukt musulmaņu Vidusjūras ostās. Ar šo aizliegumu tirdzniecība ar Zemgali nokļuva drīzā laikā Rīgas tirgo-

26. Indr. chr., I 2.

27. Ibid. IV. 6.

tāju rokās un bīskapa un pilsētas kasē nodokļu veidā ieplūda nauda. Uz Zemgali ārzemju precēm tagad vajadzēja plūst vai nu no Daugavgrīvas ostas, vai no pašas Rīgas. Tās veda pa tā saukto zemgaliešu ceļu, kas gāja gar Babītes ezera dienvidu galu. Zemgalieši bija spiesti pirkt vienīgi tās preces, kuras piesolīja Rīgas vāciešu tirgotāji. Izvēles starp vāciešu un citu valšku tirgotāju precēm viņiem vairs nebija, jo Innocentija 3. aizliegums deva iespēju rīdziniekiem novērst pēdējo konkurenci. Zemgalieši arī nevarēja brīvi iegūt ārzemju fabrikāta ieročus, jo ar pāvesta aizliegumu varēja novērst kara piederumu importu. Jābilst, pret ieroču piegādi nekrīstītiem jau no Kārļa Lielā laikiem cīnījās kā visaugstākās, tā zemākās garīgās un laicīgās Vakareiropas varas.

Zemgalieši, kurši un lietuvji saprata, ka ar Rīgas dibināšanu ir radusies jauna valstiska vara viņu kaimiņos. Līdz ar to pēc viņu ieskatiem bija radies jauns ienaidnieks pie Daugavas, ar kuriem viņi atradās kara attiecībās. Arī pēc baltu tautu uzskatiem karš vai kara situācija, kad nelieto ieročus, bija ar katru, kas atradās ārpus viņu valsts robežām. Miers bija tik iekšpus šīm robežām viņu pašu starpā. Ikviens, kas spēra kāju pāri savas valsts robežām, atradās teritorijā, ar kuras iedzīvotājiem viņš atradās kara attiecībās vai kara situācijā, kad ieroči klusē. Šāds uzskats vēl 13. gadu simtenī bija arī vāciešiem, kad viņi saskārās ar šejienes tautām. Tas redzams, piemēram, no chronista Indriķa vārdiem, ka viņš saka, ka 1203. gadā igauņu jūras sirotāji izkļuva sveikā uz jūras no krusta karotāju rokām, proti, melodami, ka viņi jau ir saderējuši mieru ar rīdziniekiem²⁸. Tas pats izpaužas autora vārdos, kad viņš stāsta, ka zemgalieši, kam nebija saderēts miers ar lībiešiem²⁹, nodedzināja Salaspils baznīcu un priekšpilsētu un pēc tam uzbruka pašai piliij. Lai

28. Ibid. VI. 1 pacem se cum Rigensibus fecisse mentiti sunt.
29. Ibid. VI 7 pacem cum Lyvonibus non habentes.

šādas kara attiecības izbeigtos, tad vajadzēja saderēt mieru. Ar miera saderēšanu izbeidzās kara attiecības un iestājās draudzība. Ierasdamies Rīgā, zemgalieši, kurši un lietuvji arī saderēja ar rīdziniekiem mieru. Raksturīgs zemgaliešiem ir tas, ka viņi, kaut arī dzīvoja vistuvāk Rīgai, bija visatturīgākie un visvēlāk saderēja mieru, proti, 1202. gadā. Turpretīm kurši un lietuvji saderēja 1201. gadā mieru, lai gan viņi dzīvoja tālāk par zemgaliešiem no jaunā ienaidnieka. Lai miers būtu stiprāks, tad saderēšanai sekoja reliģisks akts, proti, upurēja dzīvniekus dieviem. Arī ķelti, lai zvērests būtu stiprāks, zvērasta ceremoniju sarīkoja pie kara zīmēm (signa militaria) ar meža kuīļa attēlu, kam bija reliģisks raksturs. Šāda miera un līdz ar to draudzības saderēšana bija ļoti svarīgs diplomātisks akts, ar kuru nokārtoja, mūsu laiku vārdos izsakoties, normālas starptautiskas attiecības. Draudzīgām attiecībām valdot, varēja spert arī citus kādus kopīgus solus, piemēram, abas puses varēja apmainīties ar savām precēm. Tirdzniecība gan nav pieminēta chronikā sakarā ar miera saderēšanu. Tas tomēr ir izskaidrojams ar to, ka viduslaiku chronisti un arī Indriķis parasti maz interesējās par tirdzniecību un arī vispār ļoti reti piemin to. Ar tirdzniecību var izskaidrot to, ka daži lietuvji pēc miera saderēšanas uzturējās Rīgā un baudīja tur brīvību, kamēr pienāca ziņa, ka lietuvju sirotāji ir uzbrukuši Daugavā pie Salaspils vāciešu zvejniekiem. Draudzībai valdot, varēja pat sevišķos gadījumos sarīkot kopīgus uzbrukumus ienaidniekam. Piemēram, rīdzinieki saderētā draudzības vārdā³⁰pievienojās Viestartam, lai kopīgi uzbruktu Svelgata sirotājiem. Miera saderēšana rāda, ka šējienes tautas ir bijušas labi informētas par to, kas norisinās ārpus viņu zemes robežām. Vai Viestarts arī ir piedalījies no zemgaliešu puses miera akcijā, tas nav zināms. Jādoma tomēr, ka akcija varēja notikt ar viņa ziņu. Šādas

30. Ibid. IX 2 amicitiam consequuntur.

domas izraisās no tā, ka vācieši ir raudzījušies visai nopietni uz saderēto mieru un draudzību un uzskatījuši visu laiku to par spēkā esošu līdz tai dienai, kad Viestarts 1219. gadā uzbruka vāciešu aizstāvētai Mežotnes pilij³¹.

3. VIESTARTA POLĪTIKA UN KAĶI NO 1205. LĪDZ 1208. GADAM

Pārejot pie tiem notikumiem, kas saistās ar Viestartu un kur viņš ir šo notikumu risinātājs, jāmin vispirms, ka mums nav skaidru ziņu par to, kurā gadā viņš ir sācis valdīt. Pirmās ziņas par viņu ir no 1205. gada. Tomēr jābilst, ka tālāk pieminētie chronista Indriķa vārdi par biežajiem viņu kariem ar lietuvjiem ļauj mums secināt, ka viņš jau labus gadus priekš tam bija iepēmis valdnieka sēdekli, kad ators viņu min pirmo reizi.

Viestarts uznāk uz mūsu vēstures skatuves tanī laikā, kad viņš aicina Rīgas vāciešus spert kopīgus soļus ar viņu pret lietuvju sirotājiem. Lai mums viņa politika būtu labāk saprotama, tad metīsim īsu skatu uz šiem sirojumiem. Lietuvju sirojums chroniku autori sāk pieminēt ap 12. gadu simteņa astoņdesmito gadu pirmo pusi. Līdz 13. gadu simteņa otrās puses sākumam lietuvji savus samērā biežos kara gājienus vērsa pret saviem tuvajiem ziemeļu un austrumu kaimiņiem. Rietumu un dienvidu kaimiņu zemes šīnī laikā necieta vēl viņu kara akcijās. Tuvā Zemgale bieži bija par mērķi viņu ieročiem. Tas redzams no chronista Indriķa summāriem vārdiem, proti, ka Viestarta domas šīnī laikā ir nodarbinājuši daudzie kari un posts, kuros viņš visos Zemgales novados bieži bija izbaudījis lietuvju iebrukumus un laupīšanas³². Man šķiet, ka no šiem iebrukumiem varēja rasties tā sauktie žeiņu kapi, jo iebrucēji galvenokārt bija zemaiši. Lietuvju iebrukumi notika arī sēļu zemē un pārī Daugavai latgalu, lībiešu un igauņu zemēs, par kuriem chronists Indriķis

31. Ibid. XXIII 4.

32. Ibid. XII. 2.

sniedz mums detalētus aprakstus vai arī piemin tos summāros vārdos. Sirojumi uz austrumiem vērsās pret krievu zemēm, un no 1183. līdz 1218. gadam ir zināmi deviņi šādi iebrukumi, kuŗas apraksta senkrievu Naugardas un Laurentija chronikas. Šī laika lietuvju sirojumi pēc sava rakstura ir līdzīgi kuršu jūras braucieniem uz dāņu zemēm, prūšu iebrukumiem Mazovijas hercogistē un sūdinu kara gājieni uz Polijas un Dienvidkrievijas zemēm. Šī kara aktivitāte, man šķiet, ir izskaidrojama ar valstisko sadrumstalotību. Starp daudzajiem valdniekiem un dižciltīgajiem ne mazums bija tādu, kas alktin alka pēc kariem un kas nespēja ilgi turēt rokās ieročus, nelaižot darbā tos. Mērķi šādiem sirotājiem nebija plaši. Iebrukumos centās pēc iespējas iegūt vairāk kara laupījumu un gūstekņus, galvenokārt sievietes un bērņus. Jaunu zemju iekarošana un politiskās varas uzspiešana neietilpa sirotāju plānos. Par izņēmumu jāmin pamediešu iebrukumi Kulmas zemē, kur viņi centās nostiprināties ar uzceltajām pilīm. Mindaugs tik iesāka lietuvju iekarojumus, kad viņš bija apvienojis augštaišus zem savas varas. Kaimiņu zemēm, saprotams, sirojumi sagādāja lielas briesmas un materiālus un cilvēku zaudējumus.

Pirmais Viestarta solis rāda jau, ka viņš ir bijis valdnieks ar plašu valstsvīra vērienu un ka viņš ar to ir stāvējis pāri citiem šejienes valdniekiem. Viņš vienīgais no viņiem un pats uz savu iniciātīvu pacēla šķēpu, lai stātos pretim ienaidniekam, kuŗu šajās zemēs uzskatīja par smagāko postu. Redzams arī, ka viņa militārais potenciāls ir bijis varenāks par citu šejienes valdnieku spēkiem. Ar Viestartu pat salīdzināt nevar Kokneses knazu Vesceku un Jersikas valdnieku. Kokneses knazs sava vājuma dēļ atdeva labprātīgi bīskapam Albertam pusi no savas valsts un pusi no pils, lai saņemtu militāro atbalstu pret lietuvju sirotājiem. Jersikas valdniekam nebija nekādas uzņēmības, lai censtos aizstāvēt savus pavalstniekus pret viņiem, jebšu arī viņa stāvoklis bija daudz labāks ar to ka viņš bija apprecējis kāda lietuvju valdnieka vai kādas

augstākas pakāpes dižciltīgā Daugeruta meitu.

Raksturīgi Viestartam ir soli, kādus viņš spēra, lai paralizētu lietuvju sirotāju iebrukumus. Zemgale gan nebija cietusi Svelgata 1205. gada gavena laika (t. i. starp 23. februāri un 9. aprīli) kara gājienā un netika pat apdraudēta. Viņš tomēr, izmantodams 1202. gada saderēto draudzību, devās uz Rīgu un brīdināja tur vāciešus, lai netura rokas klēpī, un mudināja viņus, lai uzbrūk kopā ar viņa karaspēku sirotājiem, kad tie dosies no Igaunijas uz mājām. Viņa rīcībā ir saskatāms īsta valstsvīra skats, proti, ka jāuzbrūk ienaidniekam visur un kopā ar katru iegūstamo sabiedroto, lai sakautu viņu un ar to atturētu no jauniem iebrukumiem. Jāsaka pat, ka Viestarta nostāja bija kareiviskākā par vāciešu nostāju. Tas redzams, ka rīdzinieki stiprās bažās par Svelgata kara gājiena nolūku bija izgājuši viņam pretim un pasnieguši medaļu, kad viņš ar saviem augstākiem kareivjiem bija atdalījies no karaspēka un piejājis pie Rīgas celā uz igauņu zemi. Uz to pašu norāda arī viņu cenšanās visādi atrunāties no militārās palīdzības sniegšanas. Viestarts tomēr neatkāpās no sava nolūka. Viņš pat nodeva kiltiekus rīdziniekiem, lai izgaisinātu bažas par karaspēku apvienošanu un lai sadūšotu viņus piedalīties uzbrukumā.

Viestarts, kad bija saņēmis no rīdziniekiem pozitīvu atbildi, atgriezās uz Zemgali un savāca stipru karaspēku. Ar to viņš devās atpakaļ uz Rīgu. Kopā ar Kristus Karaspēka bruniniekiem un bīskapa Alberta kareivjiem viņš aizkrustoja ceļu Selgatam, kad viņš no Igaunijas pa ceļam uz Ikšķili tuvojās Ropažiem. Viestarts devās kaujā ar zemgaliešiem, kad smagās bruņās tērptie bruninieki bija izjaukuši pretinieku karaspēka centru. Galīgi sakāva ap divi tūkstoš vīru lielo lietuvju karaspēku; uz kaujas lauka krita arī Svelgats. Tā izcīnīja 13. gadu simtena pirmo liela apmēra šejienes sauszemes kauju un ieguva pirmo lielo uzvaru. Uzvarētājiem krita rokās arī lielais sirotāju

kaŗa laupfjums.

Apstāsīmies īsumā pie bīskapa Alberta šī laika polītiskajiem soļiem. Viņa rokas no Rīgas dibināšanas laika līdz 1205. gada gavena kaujai bija aizņēmtas ar tālāku stūra akmeņu likšanu savas valsts varas ēkai. Nevēlamu nēsaskāņu nebija ar Ikšķiles un Salaspils lībiešiem. Kaujām šīnī laikā bija defensīvs raksturs, proti, lai atvairītu Polackas kņaza (kas bija ieradies pēc lībiešu tribūta), Jersikas Visvalža, lietuvju, Lielvārdes un Aizkraukles lībiešu uzbrukumus. Balstīdamies uz atvestajiem krusta karotājiem, saviem un ordeņa spēkiem, bīskaps Alberts 1205. gada vasaras beigās vai rudens sākumā pārgāja ofensīvā. Viņš spēra pirmos savus soļus, lai dabūtu Ikšķiles pili pilnīgi savās rokās un paplašinātu arī savas valsts robežas gar Daugavu uz augšu, kur atradās viņa izplānoto interešu zemes. Viņš noveda ar karaspēku uz Ikšķili jau 1201. gadā iecelto savu vasali Konrādu un izraidīja no turienes lībiešus. Izprazdami jauno situāciju, viņi bija naidīgi nostājušies pret vasali. Tātī pašā reizē bīskapa karaspēks nodedzināja Lielvārdi un Aizkraukli, kas bija uzņēmušas aizbēgušos Ikšķiles lībiešus. Abu pīļu teritorijas nokļuva bīskapa rokās. Tuvējo aizmuguri bīskaps Alberts nodrošināja ar to, ka pieņēma Kokneses kņaza Vescekas draudzības piedāvājumu. Lai nokārtotu ar Daugavas labā krasta tribūtāro virskungu Polackas kņazu Valdemāru radušos situāciju sakarā ar šī krasta lībiešu pakļaušanu, bīskaps nosūtīja 1206. gada pavasarī Daugavgrīvas abatu Teoderīki uz Polocku. Abata diplomātisko akciju tomēr tur izjauca Salaspils lībieši, kas bija pārnēmuši cīņu savās rokās. Lai šīnī pašā tuvākajā pie Rīgas pīlī radītu Ikšķīlei līdzīgu stāvokli, bīskaps Alberts nosūtīja 1206. gada 4. jūnijā turpu karaspēku. Ogres 30. maija apspriedē Polockas kņaza sūtņī bija sagumdījuši salaspīliešus uz pretošanos vāciešiem. Karaspēks uzvarēja bez militāra atbalsta atstātos lībiešus, ieņēma pīli un dižciltīgos aizveda uz Vāciju.

Reālizējis savu plānu pirmo stadiju lībiešu teritorijā gar Daugavas labo krastu, bīskaps Alberts spēra tūlin solus, lai sasniegtu savus politiskos mērķus Gaujas un jūrmalas lībiešu zemēs. Šīs zemes notikumu tālākajā norisē kļuva galvenokārt par Kristus karaspēka ordeņa izejas vietu, uz kuras tas bāzējās, reālizējot savu ekspansiju ziemeļaustrumu virzienā. Turaida bija Meinarda laikā Teoderiķa darbības lauks, bet radikālajam cisterciešu misionāram šē bija gaužam maz panākumu. Šē vāciešu rīcībā nebija nevienas pils. Izjuka viņiem arī cerība ar Kaupo kristīšanu iegūt turaidiešu vidū savai politikai zināmu centru, jo visai vājo valdnieku padzina viņa pāša pavalstnieki par senču dievu atmešanu. Tuvākais pamudinājums bīskapam Albertam uzbrukt Turaidai bija tas, ka turaidieši ar karaspēku bija atbalstījuši karā Salaspils lībiešus.

Viestarta palīdzība savukārt bija nepieciešama tagad bīskapam Albertam: turaidiešu un viņu kaimiņu spēki bija vēl pilnīgi neiedragāti. Bīskaps nejutās vēl diezgan stiprs, lai ar saviem spēkiem vien iesāktu jauno karu. Ka viņš visai nepalaidās uz saviem spēkiem, tas izlobāms no uzmanības, ar kādu viņš izturējās pret turaidiešiem. Pēc Salaspils ieņemšanas bīskaps atļāva viņiem mierīgi atgriezties uz mājām, ar ko gribēja panākt to, lai nesānīknotu pārējos Turaidas lībiešus. Kopā iešanu ar zengaliešiem bija attaisnojusi uzvara par lietuvjiem, un tāpēc Viestarts saņēma uzaicinājumu sniegt palīdzību karām ar Turaidas lībiešiem.

Virš zengaliešu galvām kā Damokļa zobens arvien vēl karājās lietuvju iebrukumi, un Viestartam bija svarīgi iegūt arī uz priekšu vāciešu karaspēka atbalstu. Zengaliešiem, kā jau iepriekš ir minēts, arī bija naidīgas attiecības ar turaidiešiem. Tāpēc Viestarts pieņēma bīskapa Alberta uzaicinājumu. Sapulcinājis ap trīs tūkstoš viru stipru karaspēku, viņš ieradās pie Rīgas. Jāmin, ka šie bija paši lielākie spēki, kādus vien 13. gadu simteņa

pirmajā ceturksnī bīskaps un ordenis saņēma no kādas tautas. Lībieši, latgali un igauņi deva tik kopā divos kara gājienos vāciešiem četri tūkstoš kareivju.

Viestarts ar apvienotā karaspēka vienu pusi iebruka Dabreļa pils teritorijā un ieguva tur bagātu laupījumu, kas viduslaiku karos parasti bija kareivju galvenais mērķis. Pašai pilij gan uzbruka, bet nepielika vajadzīgās pūles, lai ieņemtu to. Pils tad šejienes tautas tad centās ieņemt, ja tas bija stratēģiskiem mērķiem un svarīgi arī varas politikai. Viestartam nebija šē tādu mērķu. Kaupo ar karaspēka otru pusi uzbruka savai agrākajai pilij un ieņēma to pēc smagām cīņām, un tas bija svarīgs solis ka viņam pašam, tā viņa atbalstītāju virskundzības politikai.

Iebrukums iedragāja smagi Turaidas un citu lībiešu spēkus. Ar to apmierinājās bīskaps Alberts un pieņēma viņu piedāvāto mieru. Lielāku un izšķirēju lomu vilka tas, ka lībieši pazaudēja katru palāvību uz Polockas kņaza Valdemāra atbalstu. Kņazs gan 1206. gada rudenī uz lībiešu aicinājuma uzbruka Ikšķīlei un Salaspilij, bet vadīja glēvi uzbrukumu un arī šoreiz aizgāja prom bez jebkāda panākuma. Tas piespieda lībiešus globāli kristīties un uzņemt pie sevis priesterus.

Zemgalieši atkal bija cietuši lietuvju iebrukumā, un domājams, ka 1208. gada sākumā, kā ļauj to secināt hronista Indriķa summārais vēstījums par zemgaliešu smago stāvokli. Lai lietuvjiem nestu atmaksu, Viestarts gatavoja savukārt iebrukumu Lietuvā, un viņu stiprināja nodomos religiskās ceremonijas labvēlīgais vēstījums. Viņa draudzīgās attiecības ar bīskapu Albertu bija kļuvušas vēl stiprākas ar 1206. gada vasaras uzbrukumu Turaidas lībiešiem³³. Kara gājiens uz Lietuvu bija visai bīstams. To vajadzēja veikt ar ļoti stipriem spēkiem, lai arī atmaksa būtu efektīva, atbaidot lietuvjus no jauniem sirojumiem. Tāpēc Viestarts nolēma izmantot draudzību ar bīskapu un dabūt palīgā viņa, Kristus karaspēka ordeņa un krusta karotāju

33. Par draudzīgajām attiecībām liecina arī tas, ka pats bīskaps ieradās pie karaspēka, kad tas no Turaidas bija

spēkus. Viņš devās atkal uz Rīgu un ar diplomātiju, aizrādīdams uz savu agrāk sniegto palīdzību, centās pierunāt vāciešus, lai piedalās viņa nodomātā iebrukumā. Viņa priekšlikums sastapa Rīgā stipru pretestību, lai gan vāciešu prestižs prasīt prasīja atmaksas iebrukumu par lietuvju iepriekšējā gada Ziemassvētku sirojumu jaunkristīto zemēs ap Turaidu. Viestarts tomēr nebūtu nelokāmais zemgalietis, ja viņš atkāptos no izplānotā kara un pieņemtu bīskapa vietnieku priekšlikumu atlikt to uz citu laiku, kad būs atgriezies no Vācijas bīskaps ar jauniem krusta karotāju pulkiem. Ar neatlaidību viņš panāca savu, noskapodams par labu tūlītējam iebrukumam pašus kareivjus. Ar to Viestarts piespieda bīskapa vietniekus grozīt savu nostāju un piekrist kareivju došanai. Viņš dabūja palīgā pāri par piecdesmit vīriem - bruņiniekus un stopniekus, kas bija vajadzīgi visvairāk.

Viestarts pats sapulcināja ļoti lielu zemgaliešu karaspēku. Apvienojušies ar atnākušajiem no Rīgas vāciešu spēkiem, viņi nonāca pie Lietuvas robežas. Tā laika šejienes kara apstākļos svarīgs bija tas, lai iebrūkot pārsteigtu pretinieku un atrastu to nesagatavotu cīņai. Tāda pārsteigšana notika, piemēram, kad 1207. gada Ziemassvētkos lietuvji iebruka Turaidas apkārtnē. Tagad pārsteigšanas moments bija jau izjucis. Zemgaliešu priesteru religiskajā ceremonijā izdarītā dievu gribas iztauja deva negatīvu rezultātu. Turklāt kļuva arī zināms, ka lietuvji jau ir izzinājuši par karaspēka tuvošanos un ka ir jau spēruši parastos sagatavošanās solus, t.i. atstājuši savus ciemus un apvienojušies ar citiem kareivjiem kaut kur tālāk zemes iekšienē. Man šķiet, ka ziņu par lietuvju gatavību zemgalieši ir ieguvuši citādā ceļā, kas dabiski bija iespējams, atnācis pie Rīgas, un ka chronists piemetina, ka viņš ar prieku (cum gaudio, X 10) atlaidīs zemgaliešus uz mājām, kaut arī šie vārdi ir izteikti viduslaiku duālisma garā. Skat. V. Bilkins, Indriķa chronika viduslaiku gara gaismā, Rīgā, 1931, 48. lpp.

bet nevis ar lozi. Lozes lomu varēja piepīt, apstākļus nezinādami, vāciešu kara dalībnieki vai arī pats chronists. Var arī būt, ka iepriekš izzinātos apstākļus priesteris ceremoniju laikā ir tik paziņojis zemgaliešiem.

Zemgalieši gribēja tūlīt attekties no kara gājiena un doties mājup. Baltu tautas sava stingrā rakstura dēļ strikti izpildīja religiskās prasības un dievu vēstījumu nelabvēlības gadījumos vai nu atsacījās pavisam no iesāktā kara gājiena, vai nogaidīja nedeļām ilgi uz labvēlīgu vēstījumu. Turklāt viņi zināja arī, ka maz cerības ir gūt panākumus, ja ienaidnieks ir sagatavojies pretuzbrukumam. Zemgalieši tomēr nebija vieni, un vācieši uzstājās par kara gājiena turpināšanu. Nav iespējams pasacīt, ko pats Viestarts pārdzīvoja un kādas pūles maksāja viņam, lai pārliecinātu zemgaliešus pārkāpt religijas priekšrakstus un pāriet ar mazām cerībām Lietuvas robežu. Te nu arī vācieši pārliecinājās ar savām acīm, ka zemgaliešiem ir bijusi taisnība, proti, ka ciemi ir tukši un ka kuŗu katru brīdi var parādīties lietuvju spēki. Apvienotais karaspēks iesāka tūlīt atkāpties. Lietus gāzes bija izmieķšķējušas zemos un mālainos ceļus. Bruņinieku smagie kara zirgi nespēja sekot zemgaliešu jātniekiem, kas bija pieraduši pie šejienes apstākļiem un prata ātrāk tikt uz priekšu. Lietuvji no savas sapulcēšanās vietas dzinās pakal un ātri panāca iebrucējus. Lietuvju kareivju priekšrocība bija baltu tautu augstu izveidotā manevrēšanas taktika uz kaujas lauka. Neielaižoties tuvcīņā, viņi uz saviem ātrajiem zirgiem pieauloja metiena attālumā pie vāciešu karaspēka, svieda ar metamiem šķēpiem un milnām un atkal aizjonoja prom. Uzbrukuma vilnis sekoja vilnim, kamēr vācieši pazaudēja kauju. Zemgalieši ar niecīgiem zaudējumiem atgriezās mājās.

Šis bija pēdējais no trim kara gājieniem, ko Viestarts veica kopā ar vāciešiem, proti, 1205., 1206. un 1208. gadā. Ar šiem trim kariem saistās kāds jautājums, kam vēl nav

pievērsta uzmanība un kas kā problēma nav arī visā pilnībā atrisināma. Nebūtu tas smags jautājums, kāpēc vācieši cīnījās plecu pie pleca ar zemgaliešiem, ja tas būtu noticis citos, piemēram, jaunajos laikos. Problēma tā ir, jaņemam tā laika apstākļus un Vakareiropas tā laika garu. Un proti, kā viduslaikos krusta karu ideoloģijas fanātiskie reālizētāji varēja karot kopā ar vairāk ka ienīstajiem pagāniem? Šie trīs kopīgie kari, kaut arī vienīgie šejienes vēsturē, pēc būtības bija nostāšanās pret krusta karu ideoloģiju un baznīcu un iegrimšana grēkā ar abām kājām. Viduslaikos un sevišķi ar krusta kariem religisko jūtu sakarsētos laikos kristītais neko nedrīkstēja darīt kopīgu ar pagānu un pat bīskaps neuzdrošinājās bez pāvesta sevišķas atļaujas pieņemt ēdienu no nekristītā namatēva rokām. Uz nošķiršanās obligāto raksturu norāda arī tas, ka chronists Indrikis ļoti bieži prasa, lai ievēro to³⁴. Mikla duras acīs vēl ar to, ka autors nepiemin savos attēlojumos nevienu negatīvu vārdiņu par vāciešu cīņšanos kopā ar neticīgajiem zemgaliešiem, lai gan viņš ir nepiekāpīgs šīs ideoloģijas piekritējs un arī vāciešus nosoda par dažādiem grēkiem. Atslēga jautājuma daļējai atrisināšanai ir atrodama tanī vēl neievērotā un neapgaismotā faktā, ka Viestarts bija solījies kristīties. Solīšanās ir izlobāma no chronista Indriķa vārdiem, kad viņš sakarā ar 1225. gada notikumiem saka: "bet apsolīdamies otrreiz nākotnē"³⁵, proti, kristīties. Tātad kādreiz priekš 1225. gada Viestarts jau bija solījies kristīties. Solīšanās varēja notikt laikā no 1205. līdz 1208. gadam, kad viņam bija vislabākās attiecības ar bīskapu un vāciešiem un kad viņš vairākas reizes ieradās Rīgā, lai iegūtu palīdzību.

Viestarta solīšanās kristīties bija īpats akts ar baznīcas procedūras nokrāsu, nevis vienkāršs valdnieka diplomātisks solis. Solījuma došanai, kā domājams, sekoja

34. Skat. V. Bilkins, Indriķa Livonijas chronika viduslaiku gara gaismā, 15 un 16. lpp.

35. Indr. chron. XXIX 4: sed iterum de futuro promittens.

pirmās kristīgās pamācības un pirmās krusta zīmes saņemšana uz pieres (prima signatione crucis), un to izdarīja kāds augstāks garīdznieks. Pēc abiem baznīcas aktiem Viestarts kā katechuminēts kļuva pat t. s. primsignēto. Pati kristīšana varēja notikt vēlāk un pat, kā tas daudzkārt notika, uz nāves gultas. Tāpēc chronists Indriķis arī saka iepriekš vārdiem par otrreiz solīšanos, ka Viestarts " nondum baptismum recipiens", t. i. ka viņš gan vēl nav pieņēmis kristību, (lai gan sen jau ir devis solījumu). Katechumenētie pēc Arkandisciplīnas varēja apmeklēt baznīcu, bet nevarēja piedalīties upura mesā. Tāpēc Viestarts ar solīšanos kristīties bija iekāpis ar pussoli baznīcā, un nebija vairs grēks, kad kristītie piedalījās kopā ar viņu kara gājienos. Chronista Indriķa rakstīšanas veids, proti, ka viņš par solījuma došanu izsakās tik trijos vārdos un sakarā ar 1225. gada, nevis ar 1205, 1206. un 1208. gada notikumiem, ir izskaidrojams ar to, ka viņš nerunā vai maz runā par lietām, kas ir bijušas nodomā, bet nav reālizētas³⁶.

Jāmin, ka ar četrus gadus sadarbības un no bīskapa Alberta ambīcijām vajadzēja izaugt jaunam plānam, kas gāja pāri Daugavas kreisajam krastam. Politiskie un militārie notikumi bija labvēlīgi šim plānam. Bīskapa rokās nokļuva ar 1206. gada rudeni visas lībiešu zemes, 1207. gadā Sēlpils un 1208. gada pavasarī Koknese. Pēdējos gados rietumlatgali, kas bija asi noskaņoti pret krieviem, paši labprātīgi iekļāvās bīskapa varas sfairā. Ar to bija izgaistinātas bažas par draudiem, kas varētu pie gadījuma rasties no latgaļu puses, un arī sagatavots ceļš tribūtārā virskunga Jersikas kņaza zemju iekarošanai. Astoņu gadu politika bija nesusi labus augļus un ekspansijas rats bija

³⁶. Autors tiešos vārdos pasaka, ka viņš neaprunā nereālizētas lietas. XX 2 Et post hec convenerunt episcopi cum fratribus milicie, facientes divisionem quandam super Estonia, que sicut postea fuit instabilis, sic eam describere inutile reputavi.

vēlies uz priekšu bez sevišķi smagiem satricinājumiem. Tagad bīskapam Albertam vajadzēja izšķirties, vai turpmāko politiku virzīt uz ziemeļaustrumu zemēm, kas ietilpa Kristus karaspēka ordeņa interešu lokā, vai gar Daugavu un pāri Daugavai, kas atradās viņa paša interešu sfairā. Bīskaps bija reālpolitikis. Tāpēc grūti ir piekrist tam, ka viņa galvā būtu bijusi platoniska doma, proti, ka ar Tērvetes pirksta pasniegšanu radusies šķietami labvēlīga situācija jau būtu izmantota ar to, ka Viestarts ir kļuvis par primsīgnēto un ka viņam ir dots militārais atbalsts. Bez liela riska tāpēc ir sakāms, ka četru gadu sadarbības rezultātā vajadzēja rasties politiskam plānam, kas gāja pāri par Viestarta interesēm. Un proti, šai sadarbībai vajadzēja radīt domu, ka jācenšas iespiesties Zemgalē, iegūstot tur vai nu otru Kaupo, vai kādu atbalsta punktu nostiprinājuma veidā. Ar šo domu labā saskaņā stāv tas, ka piedalīšanās kara gājienā uz Lietuvu notika bīskapa vārdā, jo par viņa pārstāvi karaspēkam gāja līdzī viņa priesteris Daniels. Pie tam neaizmirsīsim, ka jau iegūtās pilis Sēlpils un Koknese un drīzumā iegūstamā Jersika stāvēja aizmugurē šim jaunajam politikas objektam.

Pret Viestartu vērstais plāns tomēr izjuka ar 1208. gada kara gājienu. Tas izjuka netik daudz kaujas zaudēšanas dēļ, bet vairāk un galvenokārt ar to, ka virsroku pēma pārlicība, ka Viestarts un zemgalieši savā rīcībā ir grūti grozāmi un ka viņi ir pa stipriem, lai būtu cerība jau šīnī laikā ar karu uzspiest viņiem virskundzību un arī kristību. Kaujas zaudēšanu un kareivju zaudējumu bīskaps būtu pacietis, ja tik izredzes uz Zemgali būtu kļuvušas lielākas. Tas redzams arī no tā, ka chronists Indriķis, izteikdamies ar bībeles vārdiem, uzskata par skumju cēloni savējo bēgšanu³⁷, nevis kaujas un kareivju zaudēšanu. Ka Zemgales plāns ir eksistējis un ka tas ir atmests, pieņemot citu, tas ir izlobāms no chronista vārdiem. Proti, viņš

37. Ibid. XII 3: Audita itaque fuga suorūm.

pēc skumju apraksta otrā teikuma saka, ka ir vienojušies necīnīties vairs kopā ar neticīgajiem, bet iet kopā ar jaunkristītiem lībiešiem un latgaļiem, un ceturtajā teikumā papildina, ka pret igaunņu zemi. Neparastā un straujā domu pāreja norāda, ka kaut kas nav minēts tiešos vārdos un autoram, kā redzējām, ir paraša nerunāt vai maz runāt par to, kas nav realizējams.

Zemgaliešiem vajadzēja krustot arī uz priekšu ar saviem dienvidu kaimiņiem ieročus. Iebrukums Zemgalē notika drīz pēc 1208. gada kara gājiena. Viestarts tomēr tika galā ar to viens pats ar saviem spēkiem. Viņš savāca kopā savus kara pulkus un arī tos, kas pēc paraduma bija pabēguši no sirotājiem uz zemes iekšieni. Ar tiem viņš aizsprostoja iebrucējiem aizmugurē ceļu, pa kuŗu vajadzēja tiem atkāpties uz mājām. Jābilst iepriekš, ka baltu tautas prata sevišķi labi izmantot kaujām šauru telpu, mežus un dūksnainas vietas un izlikt ienaidniekam slazdus. Izmantodami aizcirtņus un lamatas, zemgalieši, piemēram, 1264. gadā iznīcināja Konrāda no Mandernas spēkus un dažus gadus vēlāk tā paša mestra karaspēka lielāko daļu. Arī tagad Viestarta karaspēks ierīkoja mežā aizcirtņus un novietoja tur lamatas. Kad lietuvji devās no Zemgales uz mājām ar iegūto laupījumu, Viestarts uzbruka viņiem no paslēptuvēm un iznīcināja visus. No iegūtā kara laupījuma aizsūtīja daļu par dāvanu rīdziniekiem. Dāvanu sūtīšana rāda, ka Viestarts bija uzvaras izcīnītājs, jo viņš bija draudzības uzturētājs ar bīskapu.³⁸

38. Dāvanas rāda, ka baltu tautām ir bijusi paraša nosūtīt daļu no kara laupījuma par dāvanu agrākajiem cīņu dalībniekiem vai saviem sabiedrotiem. Arī Vulfstāns stāsta, ka daļa no kara laupījuma ir piešķirta sabiedrotiem, lai gan citādā veidā. Daļu no mantas, t. i. no kara laupījuma, kas bija palikusi pāri pēc dižciltīgā bērēm un zirgu sacīkstēm, nolika uz ceļa, kuŗu tad paņēma "svešnieki", t. i. citas valsts kareivji, kas bija piedalījušies karos. Tāpēc ap-

4. PAGRIEZIENS VIESTARTA POLĪTIKĀ

Arī Viestarts pēc 1208. gada kara gājiena mainīja savu politiku. Nosūtot uz Rīgu par dāvanu daļu no kara laupījuma, kas bija iegūts lietuvju sakāvē, viņš parādīja bīskapam Albertam savu pēdējo draudzības žestu. Viestarts labi tagad saprata, kādi bīstami plāni slēpjas aiz dotās militārās palīdzības. Šie bīskapa plāni bija daudz bīstamāki par lietuvju sirojumiem, jo apdraudēja Zemgales patstāvību. Turpretim lietuvju sirojumi nodarīja gan materiālos un dzīvā spēka zaudējumus, bet nebija bīstami tautas neatkarībai. Viestarts tāpēc necentās vairs atjaunot agrākās attiecības ar bīskapu Albertu. No savas jaunās politikas viņš neatkāpās visu savu valdīšanas laiku. Pats uz savu iniciatīvu ķēniņš nekad vairs neieradās Rīgā un nemeklēja militāro sadarbību ar abām vāciešu varām, kas visskaidrāk raksturo viņa jauno nostāju. Apmēram desmit gadu laikā Viestarts gan galīgi nesarāva saites, kas bija radušās

lamas ir vēsturnieku domas, kad viņi saka, ka no tā, ka Nameikis 1287. gadā nosūtīja kaujā sagūstīto Livonijas maršalu Gerhardu no Kacellenbogenas kopā ar kādu sagūstīto brūņnieku Lietuvas ķēniņam Troldenam, varot spriest, ka zemgali ir bijuši pakļāvušies lietuvju vadībai. Skat. Albert Bauer, Sengallen und Upmale in frūgeschichtlicher Zeit, 316. lpp. (Baltische Lande, Leipzig 1939). To pašu nevar secināt arī no tā, ka lietuvji ir snieguši zemgāliešiem militāru palīdzību, un arī no tā, ka Nameikis piedalījās Troldena iebrukumos Prūsijā.

pēc 1202. gada tā laika izpratnē saderēta miera. Ja šīs saites bija kaut cik ar reālu raksturu, tad tās varbūt izpaudās vienīgi tirdzniecisko sakaru atvieglojumos. Tomēr saites, kas vēl pastāvēja, bija tik vājas, ka zemgalieši sakarā ar 1210. gada notikumiem bija gatavi saraut galīgi tās un nostāties aktīvi ar ieročiem rokā bīskapa Alberta pretinieku pusē.

Tie kara un politiskie notikumi, kas norisinājās viņpus Daugavai, savukārt ar katru gadu vairāk pārliecināja Viestartu, ka viņa jaunā politika ir pareiza un ka viņš nevar atkāpties no tās. Šajos notikumos arvien skaidrāk kļuva saskatāmi viņa garāko gadu kara sabiedroto bīskapa Alberta un Kristus karaspēka ordeņa iekarošanas un uzkundzēšanas nodomi. Iesākot realizēt 1208. gadā Rīgā pieņemto kara plānu, jau šini pašā gadā notika iebrukumi Igaunijā un Sakalā. Jāpiebilst, ka jaunais kara lauks neaizēnoja pilnīgi bīskapa Alberta intereses, kas saistījās ar Daugavas labā krasta zemēm. 1209. gadā ar bīskapa rīkojumu uz cēla nodedzināto Kokneses pili un novietoja tur vācu garnizonu un arī pakļāva ar karaspēku Jersikas valsti. Iekšējā dzīvē Rīgas smago dūri vispirms izbaudīja lībieši, un proti, tajās viņu zemēs, kas pakļāvās 1206. gada rudenī, radīja visai ienīsto vāciešu sogu institūtu, likvidējot šādā vai tādā ceļā agrākos valdniekus.

Šejienes tautām arī jau bija atvērušās acis, un tās tāpat kā Viestarts, saprata, kādi uzkundzēšanās plāni slēpjas aiz bīskapa Alberta un Kristus karaspēka ordeņa kariem un politikas, nerunājot nemaz par svešo ticību. Šim momentam visai zīmīgs ir tas, ka vienā laikā izvilka savus šķēpus ārā no makstīm tās tautas, kas nemaz vēl nebija direkti apdraudētas, un vērsa tos pret stratēģiskiem bastioniem, nevis iesāka karu sirojumu nolūkā.

Kā vienu otru reizi, ja ir naidīgas attiecības, kāds atsevišķs gadījums iededzina kara liesmas, tā 1210. gadā

kuršu uzvara uz jūras izraisīja uzbrukumus diviem svarīgajiem ienaidnieku bastioniem. Kuršu kara kugi bija pamānījuši starp Kursas piekrasti un Sāmsalu vāciešu kugus, ar kuriem bīskaps Alberts un krusta karotāji brauca uz Vāciju. Izmantodami kā 1170. gadā pie Jarnlokas dāņu kugu, tā tagad vācu kugu neprasmī kopīgi manevrēt, kurši ielaida starp katriem diviem saviem kugiem pa vienam pretinieka kugim, kas uzbrukumā brauca nesaskaņotā gaitā. Stāvēt virs vāciešu galvām uz augstu paceltiem savu kugu priekšgaliem, viņi ar savu veiklo kaujas taktiku izcīnīja pilnīgu uzvaru. Bīskaps Alberts metās bēgt ar savu kugi un izglābās ar to no bīskapa Kristjāna likteņa, kas vēlāko gadu desmitos krita prūšu karaspēka gūstā.

Kurši jūras kaujā bija izcīnījuši lielu un ievērojamu uzvaru. No viņu šķēpiem bija dabūjuši galu trīsdesmit bruninieku. Tas ir viņu ieroču liels panākums, ja ņemam par mērogu ordena bruninieku skaitu, kas krita parastajās sauszemes kaujās. Pie tam piebilstams, ka 1208. gada kaujā ar lietuvjiem piedalījās no piecdesmit vāciešiem ne vairāk kā desmit bruninieku. Lielā uzvara radīja savilņojumu arī citās tautās un pamudināja tās ķerties pie ieročiem. Iniciatīvu ņēma savās rokās libieši, kas bija nospiesti vis-smagākajā stāvoklī. Viņu pārstāvji ieradās Kursā un sagumdīja kuršus vilkt šķēpus ārā no makstīm. Kurši savukārt gumdīja zemgaliešus, lietuvjus un igauņus. Šī savstarpējā akcija nav apšaubāma, jo sakari bija starp šejienes tautām un tās labi izprata politiskās attiecības. Piemēram, lai gan igauņiem nebija nekādas saites ar Polocku, tad tomēr viņi 1216. gadā gumdīja tālo kņazu uz karu pret bīskapu un ordeni, jo viņi zināja, ka viņš ir visasāk noskaņots pret abām varām.

Pirmie ieradās lietuvji un uzbruka Koknesei, jo tā bija viņiem sevišķi nepatīkama ar to, ka aizkrustoja ceļu uz latgaļu, libiešu un igauņu zemēm un noderēja savukārt viņu

pretiniekiem par izejas punktu kara gājienos uz Lietuvu. Uzbrukums ir ievērojams ar to, ka tas ir pirmais gadījums, kas mums ir zināms, kad lietuvji vērš savus ieročus pret kādu šejienes pili. Metamo šķepu iedarbība bija vājāka par garnizona šauto bultu iedarbību, un lietuvji bija spiesti aiziet bez panākumiem uz savu zemi.

Pēc viņu aiziešanas ieradās kurši, kas agra rīta ausmā piestāja ar saviem kugiem pie Daugavas krasta iepretim Rīgai. Sakārtojušies kaujas kārtībā, viņi devās uzbrukumā pret Rīgas aizstāvjiem, kas sagaidīja viņus uz laukuma starp mūriem un Daugavu. Cīņā viņi atsvieda atpakaļ pretiniekus, kas paglābās caur vārtiem iekšpus pilsētas mūriem. Kurši tagad turpināja kauju pie mūriem. Viņi sarena malku un aizdedzināja to, lai pilsētā izceltos ugunsgrēks. Visu dienu cīnījies ap Rīgu, kurši pārtrauca kauju un uzkāpa uz saviem kugiem, kad no Salaspils tuvojās bruņinieki palīgā rīdziniekiem. Otru dienu viņi vairs neatjaunoja uzbrukumu, jo Rīgai sāka pienākt arvien vairāk papildu spēki. Kuršu karaspēks ar saviem ieročiem bija radījis Rīgai tik kritisku stāvokli, ka pat sievietes un garīdznieki bija spiesti atbalstīt kaujā garnizonu un ka rīdzinieki atrada par nepieciešamu nodedzināt kādu ciemu ārpus mūriem, lai nevarētu izmantot to cīņai pret pilsētu. Piebilstams, ka uz to pašu norāda arī tas, ka rīdzinieki noteica, ka Margaretas diena ir svinamā diena, t. i. 13. jūlijs, kad notika kuršu uzbrukums.

Kāpēc uzbrukums Rīgai nevainagojās ar panākumu, tam nav tālu jāmeklē atbilde. Jābilst, ka vispār viduslaikos aizsardzības tehnika stāvēja stipri pāri kara teknikai, kas ārdīja. Pat šejieniešu nostiprinātās pilis labi izpildīja savu uzdevumu, ja uzbruka ienaidnieks ar vietējiem ieročiem. Pie tam šie pils iepemšanas taktika nebija izveidota labi, jo galvenokārt krustoja ieročus uz atklāta kaujas lauka, kur gan taktika bija tiešām meistarū darbs. 13. gadu

simteņa pirmajā ceturksnī latgaļi bija vienīgie, par kuriem ir zināms, ka viņi vieni paši ienēma pili, proti, Tērbatu; šīnī laikā pat Naugardas un Pliskavas lielie krievu kara pulki nebija spējīgi ienemt kādu pili, kā par viņiem izsakās chronists Indrikis. Kuršiem no tiem, 1210. gadā pacēla vai gribēja pacelt savus šķēpus, bija vislabākās šances ienemt un izpostīt Rīgu, jo viņi kara nolūkos visbiežāk bija šķērsojuši Baltijas jūru un visvairāk arī bija pārvarējuši cita veida nostiprinājumus. Jābilst, ka viņu kareivjiem bija labākas tehnikas aizsardzības ierīces, pie tam pretiniekiem nebija kugu, kas būtu varējuši stāties pretim viņu kugiem. Tomēr jāmin, ka kurši būtu spējuši realizēt savu nodomu tik tad, ja būtu izdevies pilnīgi pārsteigšanas trieciens. Pārsteigšanas uzbrukumam bija pats neizdevīgākais laiks, jo jūlija naktis ir pašas īsākās un gaišākās. Pārsteigšana bija izjukusi ar to, ka vācieši jau laikus bija izzinājuši par viņu pošanos uz karu un ka Daugavas zvejnieki bija sacēlušī trauksmi, kad kurši ar kugiem tuvojās Rīgai. Tiešs norādījums uz plāna izjaukšanu ir tas, ka aizstāvji bija paspējuši aizsteigties pretim uz laukuma ārpus pilsētai un izjaukt lēcienus uz mūriem. Pie tam jābilst, ka tik daži simti kuršu varēja ierasties ar kugiem pie Rīgas, kamēr vācieši 1220. gadā vērsās pret mežotni ar astoņi tūkstoš kareivjiem un ar vislielāko akmeņu mešanas mašīnu.

Zemgalieši 1210. gada plašākā apmēra cīņu laikā nepalika pasīvi un spēra solus, lai saraujot visas saites ar bīskapu Albertu, piedalītos karā, kad būs pienācis izdevīgs brīdis. Nogaidīšana ir izskaidrojama ar vairākiem momentiem. Vispirms, Viestarts un zemgalieši labi pazina Rīgas mūru stiprumu, jo bija redzējuši tos izbūves vairākās stadijās. Viņi bija skatījuši tos 1205. un 1206. gadā, kad tie bija izbūves sākuma stadijā. Viestarts un zemgalieši arī zināja, ka 1207. 1208. un 1209. gadā izbūvēja

Rīgas nostiprinājumus tādā mērā, ka tie bija stipri diezgan, lai izturētu šejienes tautu uzbrukumus³⁹. Kaujās pie Ikšķiles un Salaspils zemgalieši bija iepazinušies ar svešnieku uzbrukumu atvaires ieročiem. Otrkārt, zemgalieši ar savu nosvērto raksturu nemilēja ielaisties cīņā, kas sevi slēpa lielu risku. Viestarts līdzīgi Mindaugam kā plašākas valsts valdnieks bija apdomīgāks un nekērās uz vieglu roku pie ieročiem, kā pretstatā darīja to viens otrs no sīko valstiņu valdniekiem. Izzinājuši par kuršu uzbrukuma neveiksmi, zemgalieši atmeta nodomu doties kara gājienā pret Rīgu.

39.

Ka līdz 1207. gadam Rīgas nostiprinājumi bija par vājiem arī šejienes uzbrukumos un ka šīnī gadā trūkumus novērsa, tas redzams no chronista Indriķa vārdiem. XI 1 murum civitatis in tantum exaltaverunt, ut deinceps paganorum non timeretur insultus.

5. VIESTARTA CĪNAS PAR MEŽOTNI

Lai gan Viestarts divas reizes pats bija meklējis militāro sadarbību ar bīskapu Albertu un Kristus karaspēka ordeni un arī bija triju karu gaitās cīnījies un gājis kopā ar abu varu kara pulkiem, tad tomēr viņa politiskā tālredzība, zemgaliskā rakstura stingrība un militārā potence atvairīja izmestos uzkundzēšanas politikas valgus. Ar to viņš novērsa no Zemgales to likteni, kādu Tālibalts, Varidotis, Rūsiņš un citi valdnieki ap šo pašu laiku sagādāja latgaļu zemēm. Pēc 1208. gada politiskā pagrieziņa mēs redzam atkal Viestartu 1219. gadā, kad viņš jau vērs savus ieročus pret pirmo gadu sabiedrotiem, un 1220. gadā, kad viņš ir atkal kara gaitās un ir jau sabiedrojis ar saviem agrākajiem cīņu pretiniekiem lietuvjiem. Tā nebija viegla pārorientēšanās, un domājams, ka prasīja vairāku gadu valsts vīra pūlinus, lai iepriekš pārliecinātu Tērvetes un citus augstākos dižciltīgos par labu ievadītiem draudzības sakariem ar dienvidu kaimiņu. Jaunā politika vainagojās ar to, ka pirmo reizi radās ieroču brālība ar asinsradniecisko tautu. Pa Viestarta ievadīto taku zemgalieši gāja arī 13. gadu simtēna otrā pusē un cīnījās plecu pie pleca ar lietuvjiem. Līdzīgi tam tajā pašā gadu pusimtā sūdīni, prūši un lietuvji karoja vairākas reizes kopā pret vācu ordeni. Viestarts ar savas politikas elastīgumu atgādina Mindaugu un Vitautu Dižo, kas arī pēc apstākļiem pārorientējās te uz vienu, te uz otru pretinieku pusi.

Viestartam pēc pārorientēšanās nākošo desmit gadu laikā nebija nekādas saskares ar abām vāciešu varām, jo bīskapa Alberta un Kristus karaspēka ordeņa spēkus aizņēma jaunie kari, ar kuriem reālizēja ordeņa ekspansijas plānus ziemeļaustrumu virzienā no Daugavas. Metot īsu un vispārīgu skatu uz cīņām Igaunijā, jābilst vispirms, ka tās visumā atšķirās no gadu simtēna otrās puses kariem Zemgalē. Latgaļu un lībiešu kara pulku atbalstā Kristus

karaspēka ordena un bīskapa Alberta spēki vērsa galvenokārt uzbrukumus pret teritoriju iedzīvotājiem, cenzdamiēs iznīcināt igauņu dzīvos spēkus un nodarīt pēc iespējas lielus materiālos zaudējumus. Šo domu atbalsta arī latgaļu karaspēka izdarītie vilnveidīgie iebrukumi, kur katrs jaunais iebrukums centās iznīcināt tos, kas bija paspējuši paglābties no iepriekšējo iebrucēju ieročiem meža paslēptuvēs un starplaikā bija atgriezušies no tām savos ciemos. Territoriju iedzīvotāji spēja ilgu laiku vēl turpināt cīņu, kad pilis bija jau kritušas. Šāds cīņas veids un kara apstākļi rāda, ka valstiskā struktūra Igaunijā nav bijusi stipri koncentrēta pilis un ka ar to igauņiem nav bijuši tādi militārie un politiskie centri, ar kuru izpostīšanu būtu atņemta iespēja turpināt cīņu. Izņemot Vilandi, pilis nevarēja izturēt uzbrukumus, ko izdarīja bez piļu aplenkšanas mašīnām. Igaunu kareiviskums un tautas solidaritāte stāvēja ļoti augstu. Iebrukumiem sekoja igauņu atmaksas iebrukumi latgaļu un lībiešu zemēs, un tajos piedalījās parasti lieli kara pulki no kaimiņu novadiem, ja arī tie nebija cietuši iebrukumos. Ja kāda daļa nolika šķēpus, ienaidni eku priekšā, tad tomēr atkal ātri ķērās pie ieročiem un iesāka cīņu no jauna. Par igauņu kara mākslu tomēr jābilst, ka viņi nekad neaizsteidzās iebrucējiem aizmugurē un arī nekad neielenca un neiznīcināja tos, kad tie atradās atpakaļceļā uz savām mājām. Tāpat igauņiem nestāvēja augstu tuvciņu kaujas taktika. No tā var secināt, ka piļu dižciltīgo rokās nebija stipras varas, jo viņu locekļi veidoja taču tā laika generālītāti. Vispirms Kristus karaspēka ordenis un bīskaps Alberts vērsa uzbrukumus pret Ugauniju, jo tai cauri gāja sauszemes tirdzniecības ceļš no Daugavas uz Pliskavu un Naugardu un karā ar ugauņiem bija ieinteresēti arī latgaļi. Pēc tam kārta nāca Sakalai un pēc tās arī citiem igauņu novadiem, kas atradās pie jūrmalas un uz ziemeļiem aiz Sakalas un Ugaunijas.

Bīskapa Alberta un Kristus karaspēka ordena kari iz-

raisīja krievu knazu iejaukšanos. Polocka bija vāja, un tās iebrukumiem nebija nekādu panākumu. Knazs piekāpās arī bīskapa diplomātijas priekšā, atzīstot 1212. gada Jersikas miera sarunās libiešu zemju inkorporāciju. Turpretim Naugardas un Pliskavas knaziste bija ar plašām teritorijām, bagātas savas starptautiskās tirdzniecības dēļ un arī atradās tuvu kara laukiem. Abu knazu kara tehnika gan nestāvēja augstu, un viņu karaspēks nebūtu spējis ieņemt ne Cēsis, ne Rīgu, jo tas nebija spējīgs tiešā ieroču cīņā ieņemt kaut vienu igauņu pili. Naugardas un Pliskavas spēki bija bīstami ar savu milzīgo un tajos laikos neparasto kareivju skaitu⁴⁰, kas nodarīja iebrukumos iedzīvotājiem neaprakstāmu postu. Gan abas kopā, gan atsevišķi tās iebruka Igaunijā vai nu tamdēļ, ka igauņi bija pakļāvušies vāciešiem, vai arī tamdēļ, ka igauņi bija lūguši palīdzību. Knazu kareivju pārāk lielā skaita dēļ mestrs un bīskaps nekad nenosūtīja pret iebrucējiem tik stiprus spēkus kā vienu otru reizi pret igauņiem un arī izvairījās iesākt tādu kauju, kas varēja būt izšķirēja un liktenīga, atstādami daudzas reizes savam liktenim igauņu, latgaļu un libiešu zemes. Lai novērstu apstākļus, kas varētu radīt katastrofai līdzīgu stāvokli, tad bīskaps Alberts 1219. gada sākumā lūdza Dānijas ķēniņu Valdemāru 2. sniegt palīdzību.

Viestarts, kā jau iepriekš ir minēts, 1219 un 1220. gadā atkal kā aktīvs cīnītājs ir redzams uz vēstures skatuves. Šajos gados viņš pirmo reizi vērš zemgaliešu ieročus pret bīskapa Alberta spēkiem un cīnās par Mežotni. Šai cīņai uzliek manāmu akcentu bīskapa atgriešanās pie agrākās Daugavas kreisā krasta politikas. Jābilst īsumā, ka šī politika izraisījās no ilgām Livonijas varu iekšējām cīņām. Galvenais savstarpējo kildu cēlonis bija pakļautās

40. Indr. chron. XV 8 (1212) 15000; XX 7 (1217) 20000; 3 (1218) 16000; XXV 3 (1221) 12000; XXVII 3 (1223) 20000. Kaut arī šie skaitļi var būt mazliet pārspīlēti, tad tomēr tie liecina par krievu karaspēka neparasto lielumu.

zemes, proti, pirmajā laikā lībiešu un dienvidrietumu latgaļu un vēlāk igauņu zemes⁴¹. Jāmin arī, ka cīņas bija tik asas un pretinieki tik nepiekāpīgi savā starpā, ka no viņu nesaskaņām nevien cieta ekspansijas kari, bet arī viens otrs paturēja tad mājās savu karaspēku, kad vajadzēja atvairīt ļoti bīstamus ienaidnieku iebrukumus⁴². Pretinieki šajās savstarpējās kildās bija bīskaps Alberts, Kristus karaspēka ordenis un 1211. gadā iesvētītais Igaunijas bīskaps Teoderiķis. Teoderiķis gāja savus savrūp ceļus jau bīskapa Meinarda laikā un tagad 1219. gadā viņš atstāja bīskapu Albertu un pārgāja Dānijas kēniņa Valdemāra 2. pusē⁴³; viņam pēc kāda laika sekoja Cēsu komturis Rudolfs. Lai savstarpējo nesaskaņu jautājumos vairotu savu svaru, tad bīskaps Alberts 1218. gadā radīja Sēlijas bīskapisti un par tās bīskapu izraudzīja Daugavgrīvas klostera abatu Bernhardu, agrāko Līpes grāfu, kas arī vienmēr bija pats uzticīgākais viņa atbalstītājs kā kara gaitās, tā politiskajās cīņās.

41. Par šīm cīņām liecina starp citu keizara Otona 4. 1212 (vai 1213.) gada 7. jūlija senraksts (SLVA 1 69L un arī tas, ka izjuka 1216. gadā panāktā vienošanās par Igaunijas sadalīšanu (Indr. chron. XX 2) un ka pēc tam kara draudu ietekmējumā varēja vienoties vienīgi par ienākumu sadalīšanu, kas nāca no Igaunijas (ib. XX 4).

42. Par šādu gadījumu atklātos vārdos stāsta chronists Indriķis, kad 1221. gadā krievu karaspēks laupīdams bija nonācis līdz Cēsim. Et exsivit de Riga magister fratrum militie cum suis et Bodo miles cum quibusdam peregrinis, et alii pauci sequebantur propter discordiam, que fuerat in terra (XXV 3).

43. Par cīņu asumu liecina tas, ka bīskaps Alberts bija prasījis pāvesta Honorija 3. atbalstu. Alberts ir centies iegūt sev lielāku neatkarību un arī lielāku teikšanu par citiem bīskapiem, kas redzams no tā, ka pāvests 1219. gada 26. oktobrī aizliedz Brēmenes domkapitulam pakļaut Livonijas baznīcu metropolitāna tiesībām (LUB 44) un ka viņš tā paša gada 7. novembrī neatļauj Livonijas bīskapam radīt metropoli (ib. 47). Lai būtu iespējams stingrāk cīnīties arī pret ordeni, tad bīskaps Alberts panāca, ka pāvests Honorijs 3. ar 1219. gada 28. oktobra bullu ņēma savā aizsardzībā bīskapa zemes Igaunijā, Sēlijā un Zemgalē (ib. 45).

Notikumi Mežotnē sāka risināties pēc gada, kad bīskaps Alberts bija atgriezies pie savas agrākās politikas, dibinot Zemgales pievārtē Sēlijas bīskapisti. No tā, ka abi momenti teritoriju un laika ziņā stāv viens otram tuvu, izriet neatrisināms jautājums, proti, vai tik bīskapa agenti (kaut arī tirgotāju personās) nav savukārt ietekmējuši par labu viņa interesēm daļu no pils dižciltīgajiem. Jābilst, ka politiskā iedarbība šē varēja norisināties līdzīgi tai, ar kuru var tik izskaidrot jautājumu kāpēc mazāk apdraudētie Cēsu pils kaimiņi Rūsiņš, Varidotis un citi ieklāvās jau ap 1208. gadu bīskapa un ordena varu sfairās, bet visvairāk apdraudētie Talibalta dēli, kuŗu teritorijas atradās pie pašas igaunu robežas, ieklāvās tik 1214. gadā. Jāmin pie tam, ka pirmo drošiba iņāca par labu vēl lībiešu kristīšanās 1296. gada rudenī un arī spertie militārie soļi Koknesē. Saprotams, zināmu iespaidu uz Mežotnes dižciltīgajiem atstāja 1218 un 1219. gadu ziemas lietuvju sirotāju gājiens cauri Zemgalei un Kursai un pa aizsalušo jūru uz Sāmsalu⁴⁴. Bet tas vien, man šķiet, nevarēja piespiest mežotniekus, lai viņi spertu tik radikālus soļus. Sirotāji nelaupīja tajās zemēs, pa kurām viņi gāja uz citām zemēm, lai neapgrūtinātu ar kara laupījumu iešanu. Vai abu, vai tik viena momenta ietekmējumā Mežotnes dižciltīgie sarāva saites ar Viestartu, un atkāpdamies no viņa politikas, ar saviem pārstāvjiem lūdza no bīskapa Alberta militāro palīdzību. Šis ir vienīgais gadījums 13. gadu simteņa pirmajā ceturksnī, kur zemgalieši veic diplomātisko akciju bez Viestarta. Jābilst arī, ka samērā plašajā notikumu aprakstā nav minēts, ka būtu bijis Mežotnei kāds atsevišķs valdnieks. Kā pārstāvji vairākas reizes pieradušies Rīgā, tas rāda, ka dižciltīgo starpā nav valdījusi vienprātība. Mežotnieku priekšlikums bija īsti par prātam bīskapam Albertam, jo tas savukārt solīja panākumus viņa Daugavas kreisā krasta politikā. Pārstāvji vienojās ar bīskapu, ka Mežotne ieklausies viņa varas sfairā un ka

44. Atsk. chr. 1424 - 1552.

pilī novietos viņa garnizonu. Biskaps Alberts arī nolēma, ka Mežotni un tās teritoriju piešķirs Sēlijas bīskapistei, t. i. ieklaus Bernhards diecēzē⁴⁵. Vienojoties mežotnieki pieņēma stipri smagākus nosacījumus par tiem, kādi bija līdz valdnieku nāvei latgaļiem, jo pēdējiem atstāja bez kādiem ierobežojumiem viņu pili. Ja nosacījumi būtu realizējušies uz ilgāku laiku, tad zemgaļiem Mežotnē būtu bijis tāds pats stāvoklis kā pirmajā laikā Odepejas (igauņiski: Odepaa; chronists Indriķis: Odempe) igauņiem, kad viņiem vajadzēja dzīvot pilī kopā ar vāciešu garnizonu. Ieguvums bīskapa acīs tik svarīgs, ka viņš pats ar karaspēku devās uz Mežotni un piedalījās ieklausšanas aktā, kas ir pirmais šāds gadījums. Bīskapa kareivji palika pēc tam pilī.

Kad pienāca vēstis par mežotnieku ieklausanos vāciešu varā, Viestarts saprata, ka Mežotnē novietotais garnizons ir tik bīskapa politikas pirmais solis un ka tas ir šķēps, kas dursies ar laiku nevien tērvetiešu, bet visu zemgaļiešu krūtīs. Kā 1205. gadā viņš pacēla šķēpu pret Svelgatu, kaut gan tas nemaz neaizkāra sirojumā viņa zemi, tā viņš tagad tvēra rokā ieročus, lai gan vāciešu garnizona novietošana Mežotnē bija tik attāls drauds, bet nevis naidīgs akts pret viņa tiešo zemi. Šāda iniciatīva savukārt liecina, ka ķēniņam ir bijis īsts valstvēra skats un arī apziņa, ka viņam jau jāspēr laikus soli visas Zemgales labā. Ar to viņš atšķirās no dažā labā valdnieka, kas tad tik aizstāvējās, kad ienaidnieks iebruka tieši viņa zemē vai uzbruka viņa pilij. Viestarts sapulcināja karaspēku un kopā ar savas māsas dēlu devās pret Mežotni. Zemgaļieši visu dienu varonīgi uzbruka pilij. Sanesuši vieglu degošu malku, viņi aizdedzināja to, lai ar liesmām izraisītu pilī ugunsgrēku. Uzbrucēju priekšgalā cīnījās Viestarta māsas

45. Nevar piekrist A. Baueram, kad viņš saka, ka Mežotnes pils ir bijusi nolemta par bīskapa sēdekli Bernhardam. Skat. Albert Bauer, Semgallen und Upmale etc., 308. lpp.

dēls, lai ar savu varonību aizrautu sev līdz citus. Kaujas
laukā viņš krita par upuri vāciešu kareivja šautai bultai.
Jābilst, ka parasti ienaidnieki centās nogalināt vai ievai-
not cīņas laikā kaujas vadītājus. Kā tas daudzreiz gadījās
baltu tautu uzbrukumos pilīm, redzot viņa nāvi, Viestarts
pārtrauca kauju un atgriezās ar karaspēku Tērvetē.

Pēc neilga laika Viestartam pienāca vēstis, ka bīska-
pa papildu spēki brauc ar kugi pa Lielupi⁴⁶ uz Mežotni
Viņš devās turp, uzvarēja braucējus un noguldīja vairāk kā
trīsdesmit bīskapa kareivju un arī kādu Bernharda mūku. Uz-
brukums bija visai svarīgs solis ar to, ka Viestarts parā-
dīja, ka viņš tur savās rokās sakaru ceļus, kas iet
no Rīgas uz Mežotni, un ka pils ar to ir apdraudēta. Garni-
zons, pastiprinājumus nesapēmis, atstāja Mežotni un aizgā-
ja uz Rīgu, jo nejutās tik stiprs, lai atvairītu jau-
nu uzbrukumu.

Mežotnieki savukārt ar vāciešu garnizona aizieša-
nu zaudēja palāvību uz bīskapu Albertu. Virsroku ņēma to diž-
ciltīgo uzskati, kas atzina Viestarta politiku par pareizu,
un tāpēc mežotnieki atkal pievienojās pārejiem zemgalie-
šiem. Lai varētu labāk aizstāvēties un turpināt gaitas pa
iesākto taku, viņi padzielināja un paplašināja Mežot-
nes grāvjus un labāk nostiprināja aizsargvalni. Daži
pat izrādīja savu naidīgo nostāju pret vāciešiem ar to, ka
iebruka un izlaupīja Salaspils apkārtni.

Viņa citētie chronista Indriķa vārdi "ad cuius episcopatum
preoccupatus erat locus idem" (XXIII 3) nav sacīti
par bīskapa sēdekli, bet par diecēzi. Episkopatus-die-
cēze, un šādā nozīmē chronists lieto šo vārdu arī citur sa-
vā sacerējuma, piemēram XXIII 1.

46. Chronists Indriķis no vāciešu garīdzniekiem vai kareiv-
jiem ir izzinājis Misas upes vārdu, bet viņš aiz nezinaša-
nas ir sajaucis Lielupi ar Misu. Vispirms, 1219. gadā vā-
ciešu kugis nevarēja atrasties Misā, lai ar to brauk-
tu apmēram trīsdesmit viru uz Mežotni (navigio venientes
in flumine Missa, XXIII 3). Otrkārt nebija nekādas va-
jadzības mūkam no Daugavgrīvas klostera un kareivjiem
no Rīgas doties pa sauszemes ceļu uz Misu, braukt ar ku-
gi par to līdz Lielupei un tad pa Lielupi uz augšu, ja
varēja no Daugavgrīvas ostas iebrukt ar kugi tūlīt
Lielupē un tad braukt

Zemgaliešiem nevajadzēja ilgi gaidīt uz biskapa Alberta uzbrukumu. Jābilst vispirms, ka biskaps 1220. gadā tūlīt pēc 2. februāra vērša kara darbību pret Mežotnes pili, bet nevis pret tās teritorijas iedzīvotājiem, ka tas pretstatā tam notika Igaunijā. Tas savukārt norāda uz to, ka zemgaliešu pils ir bijušas militārie un politiskie centri, kurus ienaidniekam vajadzēja vispirms izpostīt, lai panāktu savus uzkundzēšanās nolūkus. Ka Mežotne ir bijusi sevišķi svarīgs moments biskapa Alberta politikā, uz to norāda tas, ka viņš pats piedalījās ekspedīcijā, kas ir pirmais šāds gadījums. Par Mežotnes pils stiprumu un zemgaliešu kareiviskumu liecina tas, ka pret viņu vērša vislielāko armiju, kāda vien līdz šim ir raidīta pret kādu pili, proti, astoņtūkstoš vīrus, no kuriem četri tūkstoši bija vāciešu vien, un ka pirmo reizi atveda kopā ar visāda veida pīļu aplenkšanas mašīnām arī 1217. gadā uztaisīto lielo mašīnu.

Vispirms Mežotnes pilsāta⁴⁷ krita par upuri ienaidniekiem, ka tas parasti notika arī otrā gadu pussimtā kaujās pie citām zemgaliešu pilīm. Lai gan mežotniekiem nebija pīļu aizstāvēšanas mašīnu, tad tomēr viņu zemgaliskais kareiviskums daudzas dienas atsita ienaidniekus, kas uzbruka ar lielu pārspēku. Cīnīdamies ar attāluma kaujas ieročiem, viņi nodarīja uzbrucējiem ievērojamus zaudējumus,

pa to uz Mežotni. Uz autora maldīšanos norāda arī viņa vārdi par lielā karaspēka gājienu uz Mežotni. Et per totam noctem euntes et apud Missam exercitum ordinantes, progrediuntur ad castrum, XXIII 8. Visu nakti ejot, karaspēks varēja nonākt bez kādām pūlēm līdz Lielupei iepretīm Mežotnei; visa garā februāra nakts taču nebija vajadzīga, lai no Salaspils noietu iso ceļu līdz Misas upei. Sakārtot kaujas kārtībā karaspēku vajadzēja pie Lielupes, nevis pie Misas. Ja karaspēks būtu sakārtots pie Misas, tad kārtībā garajā ceļā sen būtu izjukusi, kamēr tas nonāca līdz Mežotnei.

47. Chronista Indriķa šad tad minētie "ciemi" (villa) pie pilīm bija pilsātas (priekšpilsētas). Tās bija apbūvētas apkārt pilskalnam, kas redzams no autora vārdiem: Villamque que erat in circuitu, XXIII 8.

kaut arī uz viņiem bira šauto bultu, metamo šķēpu un mašīnu sviesto akmenu krusa. Valnu koka palisāde bija būvēta ar pieredzi, ko bija devuši uzbrukumi ar citu tehniku, un tāpēc tā vispirms neizturēja smago akmenu triecienus, kas nāca no lielās mašīnas. Kad palisāde bija jau iedragāta, mežotnieki redzēja, ka tālāk cīņa nedos attaisnojumu. Viņi nosūtīja dižciltīgo Madi un Gaili uz sarunām par kapitulāciju. Arī sarunās viņi parādīja "stingro sprandu" un noraidīja prasību, lai atstāj pili ar visu mantu un apmierinās tik ar savu dzīvību. Pēc sarunu izjukšanas kauja iedegās no jauna. Kā saniknoti lauvas mežotnieki un pat ievainotie metās uz bruniniekiem, kas, izmantodami izveidātās spraugas palisādē, bija uzkāpuši uz valņa, un atsita viņus atpakaļ. Pili jau sāka apdraudēt liesmas, kas kāpa uz augšu no aizdedzinātās malkas. Tagad Mežotnieki iesāka kapitulēt. Tomēr ne visi gribēja nolikt ieročus, kas redzams no tā, ka no rīta līdz pusdienai, pa vienam nākot, nokāpa tik apmēram divi simti viru.

Šinī brīdī Viestarts ar savu un lietuvju karaspēku parādījās no meža, lai sniegtu Mežotnei palīdzību. Viņi apstājās, kad pretim viņiem nostājas zirgos bruninieku spēki. Lai Viestarts un lietuvji būtu varējuši iesākt kauju, tad viņu spēkiem vajadzēja būt lielā pārsvarā par bīskapa un ordena karaspēku. Tas tomēr viņiem nebija. Lietuvji vispirms aizgāja prom, jo viņi bija vismazāk ieinteresēti iesākt kauju, kad nebija izredzes uz panākumu. Kad lietuvji bija aizgājuši, Viestartam vienam ar saviem spēkiem bija vēl mazāk iespējams riskēt un ielaisties kaujā. Arī viņš aizgāja prom. Šis Viestarta un lietuvju solis ir viegli saprotams. Viduslaikos parasti arī Vakareiropā tad tik iesāka kauju, ja karaspēkam bija pārliecība, ka gūs panākumus. Gadījās daudzreiz, ka divas armijas sagāja kopā un bez kaujas aizgāja katra uz savu pusi, ja abām nebija izredzes uz uzvaru. Tajos laikos karaspēks nebija akls ierocis kara vadona rokās. Arī vāciešu bruninieki un

krusta karotāji dažū labu reizi palika drošībā iekšpus Rīgas mūrēm un neriskēja doties pret ienaidniekiem, kas ar lieliem spēkiem postīdami un laupīdami bija nonākuši līdz pat Cēsīm.

Pa šo laiku bija pastrādāts īsts brutālītātes darbs - viens no vissmagākajiem, kādi vien ir notikuši Zemgalē. Ienaidnieki bija nogalinājuši trīs simti mežotnieku dižciltīgo, kas bija nokāpuši no pils un padodamies nolikuši ieročus. Pat chronists Indriķis nosoda necilvēcīgo rīcību, lai gan viņš visasāk ir noskaņots pret mežotniekiem, ja salīdzinām viņa zemgaliešu raksturojumus.

Redzot nodevīgo noslepkavošanu, pārējie Mežotnes aizstāvji neuzdrošinājās kāpt lejā. Cīņa atkal iedegās. Kad beidzot valnis no parakumiem ar polisādi stipri bija sabrucis un nedeļa aizsardzību, mežotnieki pēc varonīgas cīņas nolika ieročus. Viņu tālākais liktenis bija labvēlīgāks ar to, ka neaizveda viņus prom no Zemgales, kā pretstatā tam notika ar vairāku citu pīļu dižciltīgajiem. Mežotni nodedzināja.

Viestarta ierašanās ar saviem un lietuvju spēkiem un mežotnieku soli sīvā aizstāvēšanās nepalika bez sekām, kaut arī neatbrīvoja pili no aplenkuma. Visi šie momenti pārliecināja bīskapu Albertu, ka vāciešu spēki ir par vājjiem, lai vienā laikā noturētos Mežotnē un turpinātu karu pret igauņiem, krieviem un gadījumā arī pret dāņiem. Tāpēc Mežotni nodedzināja un atlika jaunas pils uzcelšanu uz vēlāku laiku, kad atbrīvosies rokas citos kara laukos. Tas arī notika apmēram tik ap divdesmito un trīsdesmito gadu miju. Visam tam rezultātā bīskaps nebija pilnā vārda ziņā noteicējs par Mežotnes teritoriju, jo viņa rīcībā nebija šīs neviena militāra atbalsta punkta. Bez šāda atbalsta punkta virskundzības vara bija problēmatiska, ja pie tam vēl iedzīvotāji nepaklāvās labprātīgi. Šāds stāvoklis Mežotnes teritorijā izraisījās no Viestarta politikas un kara gājiena.

6. VIESTARTS UN MODENAS VILHELMS

Zemgalei neatnesa neko jaunu četri nākošie gaži, kas sekoja pēc Mežotnes notikumiem. Bīskapa Alberta un Kristus karaspēka ordeņa visus spēkus un uzmanību aizņēma Igaunija. Valdemārs 2. bija nostiprinājies Ziemeļigaunijā un viņa karaspēks sāka paklaut vienu provinci pēc otras, uz kurām pretendēja bīskaps un ordenis. Lai glābtu savu un jaunā Igaunijas bīskapa sava brāļa Hermana stāvokli, bīskaps Alberts ar brāli 1221. gada martā piedāvājās pat Dānijas kēniņam ieklauties viņa varā. Tik starptautiskie noteikumi izglāba viņus no visai kritiskā stāvokļa. Valdemārs 2. 1223. gada 7. maijā kādā kaujā krita gūstā un viņu internēja Saksijas Dannenbergas pilī, ar ko dāņu spiediens kļuva stipri vājāks, kaut arī neapstājās pavisam. Tatāri 1221. gadā smagi sakāva ziemelos no melnās jūras krievu kņazus. Lai gan Naugarda un Pliskava necieta tatāru uzbrukumā, tad tomēr abu kņazu draudi mazinājās, kaut arī vēl notika iebrukumi. 1224. gadā abi kņazi saderēja Rīgā mieru ar bīskapu Albertu. Jābilst, ka bīskaps bija stipri piekāpīgāks viņu priekšā ka 1212. gada līgumā ar Polockas kņazu, restaurēdams viņu labā Tolovas tribūtu. Līdz 1224. gada pavasarim apspieda igauņu lielo sacelšanos un augustā izpostīja Tērbatas pili, kur ar Naugardas atbalstu bija nostiprinājies agrākais Kokneses Vesceka. Ar šiem ārējiem un iekšējiem panākumiem bīskapam Albertam stipri atraisījās rokas Igaunijā. Bīskapam arī smagās ķildas ar ordeni zemju dalīšanas dēļ bija kaut cik uz laiku aprimušas.

Zemgale pēc Igaunijas karu izbeigšanās no jauna 1225. gadā ievirzījās bīskapa Alberta politikas lokā. Viestarts atkal bija šīs politikas atvairinātājs, un atkal viņš parā-

dija savu nelokāmo raksturu un sevi par valstsvīru, kas redz cauri pretinieku machinācijām. Šoreiz viņš ieradās Rīgā nevis uz savu iniciatīvu, bet uz pāvesta legāta Modenas Vilhelma aicinājumu. Viestarts bija viens no tiem savu zemju pārstāvjiem, ar kuriem Rietumeiropas augstākās garīgās varas pilnvarotais centās kārtot ārpolitikas jautājumus. Šis moments runā skaidru valodu par ķēniņa lielo reputāciju un arī par to, ka viņš ir svarīgs pretspēks bīskapa ekspansijas politikai. Jābilst arī, ka šis pretspēks sevi bija tik stiprs, ka bīskaps pats nejutās par spējīgu, lai mēģinātu ar diplomātiju nobīdīt to no ekspansijas ceļa, kaut arī pēc 1225. gadā atjaunotā miera, kā domājams, attiecības kaut cik bija uzlabojušās ar zemgaliešiem. Uz to, ka ķēniņš ir nodarbinājis stipri vāciešu prātus, norāda savukārt tas, ka chronists Indriķis visilgāk kavējas pie apspriedes ar viņu un ka autors exspressis verbis min to, par ko īsti ir notikušas sarunas, kaut arī tas ir aprakstīts skopos vārdos.

Apzinādamies, ka no viņa soļiem vienā vai otrā virzienā atkarājas valsts un zināmā mērā pagaidām arī mežotnieku liktenis, Viestarts sarunās palika negrozāms un nelāvās ietekmēties, kad veiklais diplomāts ilgi un ar visādiem argumentiem centās pārliecināt viņu kristīties. Pret viņa stingrību un politisko saprātu sabruka visa itāliskā daiļrunības māksla, un tā plūda no vīra mutes, kas fanatiskā misionārie entuziasmā nespēja saprast, ka arī šejienes tautām, tāpat kā vakareiropiešiem, ir tiesības uz neatkarību un brīvību.

Viestarts mazliet nāca pretim Modenas Vilhelmam ar to, ka viņš spēra otrreiz to soli, ko agrāk jau bija spēris, proti, viņš apsolījās otrreiz kristīties. Pie tam atļāva legāta priesterim kopā ar viņu doties uz Zemgali. Priesteri šejienes apstākļos bija arī sava garīgā priekšnieka politiskie agentī. Tātad priesterim Zemgalē vajadzēja darboties saskaņā ar Modenas Vilhelma politikas principiem,

kas zināmā mērā atšķirās no bīskapa Alberta un viņa sate-
litu politikas, kaut arī visumā legāts atbalstīja Livonij-
as varas. Jāpiebilst, ka legāts nosūtīja arī uz Rotaliju,
Vironiju un Jervu savus priesterus, kad viņš šīs zemes
pakļāva tieši pāvestam, izņemdams no vāciešu un dāņu rokām.
Ka Viestarts neielaida s a v ā z e m ē b ī s k a p a v a i
ordena priesteri, tas rāda, ka viņš bija aizvēris durvis
pret katru saprašanos ar viņiem. Priesterim Zemgalē tomēr
nebija nekādu panākumu, kas secināms no tā, ka chronists
pilnīgi klusē par viņa darbību.

Par pirmo Viestarta soliņanos ir sakāms, ka tā notika
ar politisku aprēķinu, proti, lai būtu iespējama militārā
sadarbība ar bīskapa Alberta laudīm. Turpretim jāmin, ka
pēdējā soliņanās un priestera ielaišana, man šķiet, varēja
izraisīties no dvēseles stīgas, kas bija radniecīga-sūdinu
valdnieku Skumanta un Rusigena dvēseles stīgām. Skumants
ietina savās drēbēs un novietoja cienījamā vietā sv. Māras
svētbildi, kuru viņa kareivis bija ieguvis Polijas kara
gājienā; Rusigens ar varu atņēma kareivim sv. Jaunavas
svētbildi, kas bija iegūta citā Polijas karā, un nodeva to
kādam kristītam, lai nones uz piemērotu svētbildei vietu.
Lai šī stīga būtu varējusi pilnīgi atskanēt Viestarta dvē-
selē, tad bija nepieciešams iet pa tādu misionēsu ceļu, pa
kādu gāja archibīskaps Ansgars vai sākuma laikā bīskaps
Meinards. Uz to nebija spējīgi ne bīskaps Alberts ar sate-
litiem, nedz Modenas Vilhelms, un jāsaaka, ka baltu tautu
zemēs reālizētais misionēsu veids bija pats riebīgākais,
kāds vien Eiropā ir dzirdēts.

Ka Viestarts ar īstu politiku skatu ir izpratis savu
pretinieku plānus un ka viņš nepiekāpdamies tālredzīgi ir
rīkojies, to rāda laika ziņā tuvie notikumi. Tik pēc da-
žiem mēnešiem, t. i. 1226. gada 21. martā⁴⁸ ar Modenas
Vilhelma piekrišanu bīskaps Alberts radīja Zemgales bis-
kapisti. Tai vajadzēja aptvert i t i n v i s u Zemgali,
t. i. Mežotnes teritoriju un arī nepakļauto un arī nekris-

tito daļu, saprotams, arī Viestarta tiešo valsti Tērveti. Ar to legāts savu augsto pilnvaru vārdā akceptēja pilnīgi biskapa Alberta ekspansijas politiku, kas bija vērsta pret Zemgali. Par Viestarta un zemgaliešu galveno ienaidnieku ar to bija sankcionēts biskaps Alberts ar saviem pēctečiem. Viestarta nopietnība būtu bijusi pareiza arī tanī gadījumā, ja Modenas Vilhelms būtu solījies pakļaut Zemgali tieši pāvestam: vienīgi un tikai vienīgi zemgaliešu šķēpi varēja pasargāt viņus uz daudz ilgākiem gadiem no neatkarības zaudēšanas.

7. VIESTARTA PĒDEJO GADU KARI

Viestarts gadu desmitu miju laikā izcīnīja pašus smagākos karus, krustodams šķēpus ar iebrucējiem un dodamies pats atmaksas kara gājienā. Šie kari bija paši kritiskākie momenti viņa valdīšanas laikā. Viestarta militārās rezerves bija kļuvušas mazākas, jo mežotnieki arvien vairāk tika atlauzti no pārējās Zemgales ar vāciešu uzcelto Mežotnes pili, par kuru ziņas šajos gados parādās senrakstos. Turpretim viņa ienaidniekiem ar Sāmsalas iekarošanu 1227. gadā atbrīvojās rokas un viņi varēja sūtīt uz jauno kara lauku visus savus lielos spēkus. Piebilstams, ka mums diemžēl par šiem kariem nav vairs pilnīgo un detalēto ziņu, kādas sniedza līdz šim chronists Indriķis, jo ar Sāmsalas karu viņš nobeidz savu sacerējumu.

Viestarta jaunie kari izraisījās no Daugavgrīvas klostera notikumiem. Vai uzbrukums klosterim bija vienkāršs sirojuma akts, vai arī atmaksa par kādu izaicinājuma soli, kuru būtu Zemgales bīskapistes laudis spēruši šādā vai tādā veidā, par to mums jāpaliek parādā ar atbildi. Tomēr jāpiemetina, ka šejienes tautas ļoti labi izprata militāro situāciju un ka tādēļ rodas šaubas, vai no-

svērtie un atturīgie zemgalieši šini laikā būtu spēruši šādu soli, ja kaut kas no pretinieku puses nebūtu sakarsējis viņu asinis. Zemgalieši un kurši ar saviem kugiem 1228. gada 20. augustā atbrauca pie daugavgrīvas klostera un pārvarēja klostera nostiprinājumus. Uzbrukumā dabuja galu mūki ar klostera prioru Albero. Jābilst, ka vikingu laikā klosteri arī bija daudzreiz par mērķi uzbrukumiem, piemēram, Lindisfarnes klosteris Anglijā un citi. Domājams, ka zemgalieši un kurši ieguva par kara laupījumu ne mazā daudzumā bagātības, jo iepretīm klosterim atradās starptautiskās tirdzniecības Daugavgrīvas osta. Arī ostu kā domājams, nesaudzēja, jo arī tās visos laikos pievilināja uzbrucējus, piemēram, Dorestade, Šlēzviga, Birka u.c. Ka Daugavgrīvas chronika nemin, ka osta iebrukumā ir cietsusi, tad tas ir izskaidrojams ar to, ka mūkiem pie sirds stāvēja klostera, nevis ostas liktenis.

Zemgaliešu un kuršu sekmīga akcija, uzbrūkot Daugavgrīvas klosterim, radīja pretiniekos lielāku satraukumu par to, kādu būtu izraisījusi vienas vai otras pils ieņemšana, piemēram, Cēsu vai Ikšķiles. Pagāni taču bija izdemolējuši viņu svētāko garīgā spēka avotu. Klosteris no nostiprinātiem punktiem atradās vistuvāk Rīgai, un zemgalieši un kurši bija pastrādājuši savu darbu, tā sakot, brūņniekiem zem deguna un aizbraukuši sveikā. Ar viņu panākumu bija padarīta par nedrošu arī satiksme ar Vāciju. Klosteri uzturējās dažas dienas un ostā uzkāpa uz kugiem vai nokāpa no tiem visi, kas atgriezās uz vāciju vai brauca no Vācijas uz Rīgu. Tāpat ostā iegriezās starptautiskie tirdzniecības kugi, kas brauca par Baltijas jūras austrumu daļu. Tāpēc Viestartam un zemgaliešiem stāvēja priekšā smaga pārbaude karā ar sevišķi stipriem un satracinātiem Kristus karaspēka, bīskapa un krusta karotāju spēkiem. Pret viņiem pretinieki iesaistīja cīņā arī tos simts Utrechta vasalu brūņniekus ar viņu kareivjiem, kam vajadzēja Livonijā izpirkt savus grēkus par 1228. gada sacelšanos un sava

bīskapa Oto nogalināšanu⁴⁹. Uz gaidāmās cīņas smagumu norāda arī Atskāņu chronikas autora vārdi, proti, ka līdz tam Livonijā nekad neesot ieradušies tik daudz krustakarotāju⁵⁰.

Tērvete ietilpa 1229. gada kara gājiena plānos, proti, lai ar tās izpostīšanu zemgalieši zaudētu savu svarīgāko militāro un politisko centru. Ka uzbrukums bija domāts arī pret Viestarta pili, tas secināms no Atskāņu chronikas autora vārdiem, kad viņš saka, ka mestrs Volkvīns iebrukumā atradis ķēniņu pili (zu[^] hūs er vant)⁵¹. Viestarts tomēr izjauca plānu, aizkrustodams ar saviem spēkiem Volkvīna armijas ceļu uz pili. Iedegās pret viņa karaspēku un iebrucējiem ļoti sīva kauja, kur krita abās pusēs daudz karēivju. Pretinieku pusē bija liels pārspēks, un ķēniņam vajadzēja atvilkt savus spēkus no kaujas lauka. Viņš bija ar savu pretakciju panācis tomēr to, ka Tērvetei Volkvīns neuzbruka un ka tā palika zemgaliešu rokās. Territorija turpretīm stipri cieta vāciešu atmaksas iebrukumā.

Pie reizes jāmin, ka arī Kursā cieta 1229. gada Volkvīna iebrukumā un ka kuršu ziemeļu zars sakarā ar to izlaida ieročus no rokām. Par to ziņas sniedz vācu ordeņa Livonijas zara garīdznieks Hermanis no Vartbergas⁵². Autors savu chroniku sarakstīja ap 1378. gadu, t. i. apmēram pēc pusotra simta gadiem. Neskatoties uz lielo laika atstarpi, tomēr jāsaka, ka viņa apraksts par Volkvīna atmaksas kara gājieni uz Kursu bauda uzticību. Vartbergs ir iepinis savā rakstā daudz datu no tādiem sacerējumiem, kas nav uzglabājušies līdz mūsu dienām. Par notikumiem Kursā viņš ir smēlis no kāda tamlīdzīga raksta, kas bijis sacerēts drusku vēlāk pēc Volkvīna iebrukuma. Par to liecina viņa precīzās ziņas, kas arī saskan ar citu autoru datiem.

49. Gesta episcoporum Traiectensium, MG. SS. XXIII, 417. lpp. Ūtrehtas bīskaps Oto bija Sēlijas bīskapa Bernhārda dēls.

50. Atsk. chr. 1690.

51. Ibid. 1700.

52. Hermannii de Wartberge Chronicon Livoniae, SS. rer. Pr. II, 32. lpp.

Viņš savā chronikā raksta, ka Volkvīna rīcībā ir bijis liels krusta karotāju daudzums /cum multitudine peregrinorum/, ka viņš savācis lielu karaspēku /congregato copioso exercitu; Atsk. chr. mit eime starcken her vil breit/53 un ka kara gājiena nolūks esot bijis, lai atriebtos par mūku nāvi /monachorum mortem vindicari/. Vartbergs kara nolūku parāda pat pareizāk par Atskaņu chronikas autoru, kas raksta, ka mestrs ir gribējis atriebties par savām sūpēm /er mochte rechen da sin leit/54. Aprakstot iebrukumu Kursā, Vartbergs nav izmantojis Atskaņu chroniku, jo pēdējās autors stāsta vienīgi par Volkvīna kara gājieni uz Zemgali. Ka Atskaņu chronikas anonimais autors nepiemin iebrukumu Kursā, tad tas ir izskaidrojams ar viņa kara gaitu aprakstišanas veidu. Viņš ir galma dzejas skolnieks un tāpēc viņš apraksta parasti pašu ieroču krustošānu, bet nekad viņš nemin sīkāk un tuvāk par to, kādās teritorijās kara darbība ir notikusi un no kāda novada uz kādu tā ir pārgājusi. Ar to viņš atšķiras no chronista Indriķa. Par pašu iebrukumu Kursā, jābilst, ka notikumu apstākļi prasīja, lai atmaksu saņemtu arī kurši, jo arī viņi piedalījās Daugavgrīvas klostera izdemolēšanā. Pie tam viņi ar savu lielāko pieredzi varēja akcijā vilkt galveno lomu. Kara darbība Kursā varēja notikt pēc Volkvīna kaujas ar Viestartu. Iespējams tas bija, jo pēc Atskaņu chronikas vārdiem vāciešu karaspēks atradies trīs nedēļas kara gaitās. Piebilstams arī, ka ar notikumu gaitu saskan arī Vartberga vārdi, proti, ka ar šo iebrukumu kurši pakļāvusies kristīgai ticībai⁵⁵. Ziemeļkurši arī pēc 1230. gada 25. marta, noslēdzot līgumus, pakļāvās vispirms Livonijas varām, tad Alnas Balduīnam. Līgumu tekstā nav arī ne mazākās pretrunas ar Vartberga vārdiem. Autors še ar tiešiem vārdiem izklaidē to neskaidriību, kas saistījās ar jautājumu par kuršu pakļaušanās cēloņiem.

53. Atsk. chr. 1698.

54. Ibid. 1697.

55. Herm. de Wartb. dictam terram intrantes ipsum ferocem populum christianitati sabiecerunt.

Viestarta un zengaliešu kareiviskumu Volkvīna lielais iebrukums tomēr nesalauza. Saprotais, vairs nevarēja būt kaut kāda doma par kristīšanas. Nākošajā gadā /t. i. 1230./ viņš savāca savus kara pulkus un devās savukārt atmaksas kara gājienā uz Aizkraukles pils teritoriju, kas bija pakļauta ordenim. Pili viņš neuzbruka. Nesastapdams nekādu pretestību, viņš ieguva bagātu kara laupījumu.

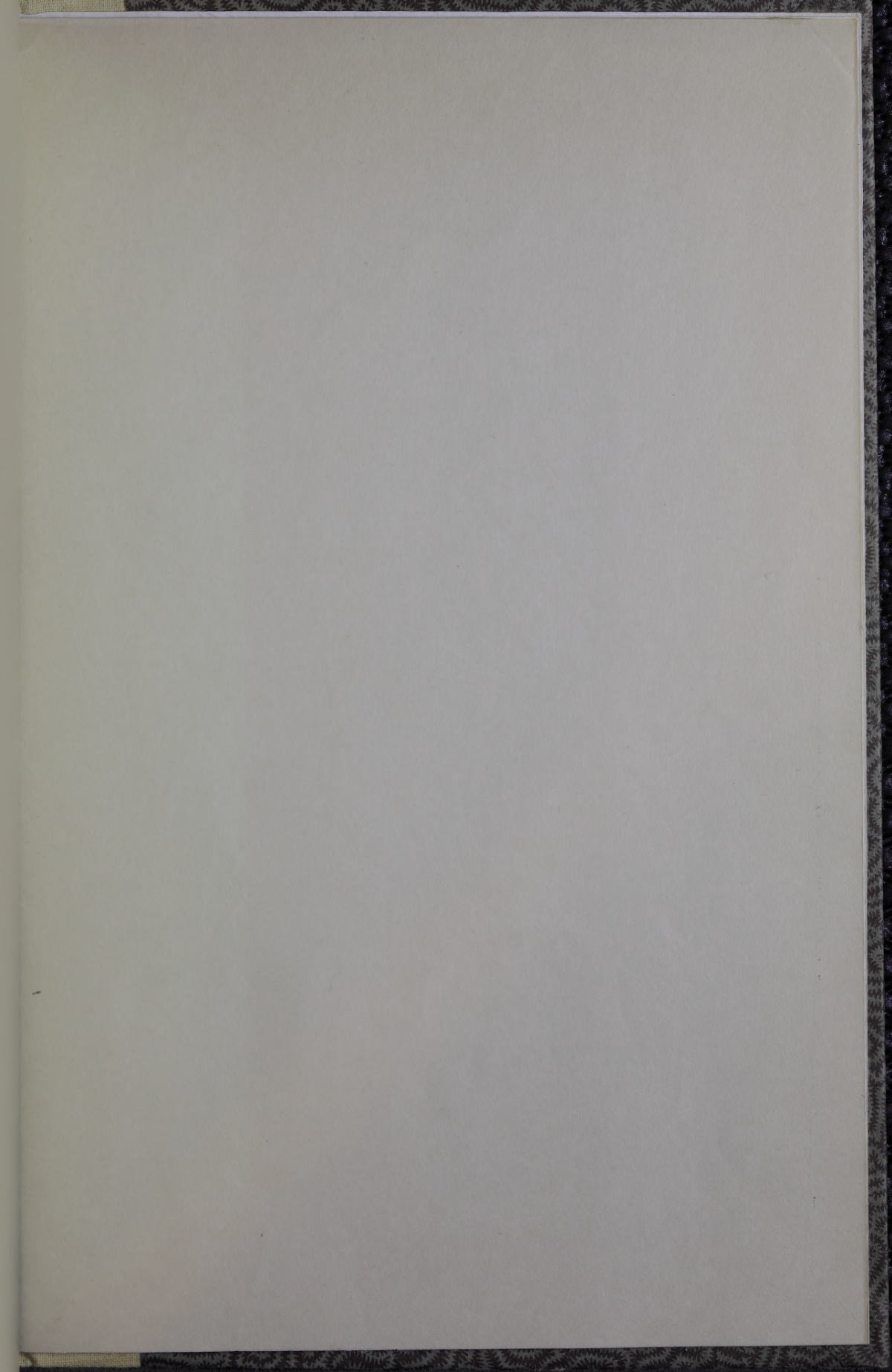
Kad Viestarts no iebrukuma ar saviem kareivjiem bija atceļā uz Zengali un kādā rīta ausmā atradās pie ugunskuŗiem, viņus pilnīgi pārsteidza, dzēnoties pakal ar lībiešu un latgaļu karaspēku. Aizkraukles komandants Markvards. Viduslaikos gadījās vienreiz otrreiz, kad uz kaujas lauka kara vadoņi sadūrās viens ar otru un iesāka cīņu savē starpā. Tamlīdzīgi arī šoreiz Viestarts sadūrās ar Markvardu, kas viņam uzbruka. Paķēris no ugunskuŗa degošu pagali, ķēniņš izsita ar to uzbrucējam zobus. Pats viņš uzlēca zirgā un aizauļoja uz kādu pili, kur atrada aizsardzību. Markvards no dabūtā ievainojuma nomira, kas secināms no Atskaņu chronikas autora vārdiem par viņa dvēseli. To viņš ir ņēmis no abitūriju sarakstiem. Zengalieši nebija paspējuši sakārtoties kaujas kārtībā un tāpēc zaudēja cīņu un kara laupījumu.

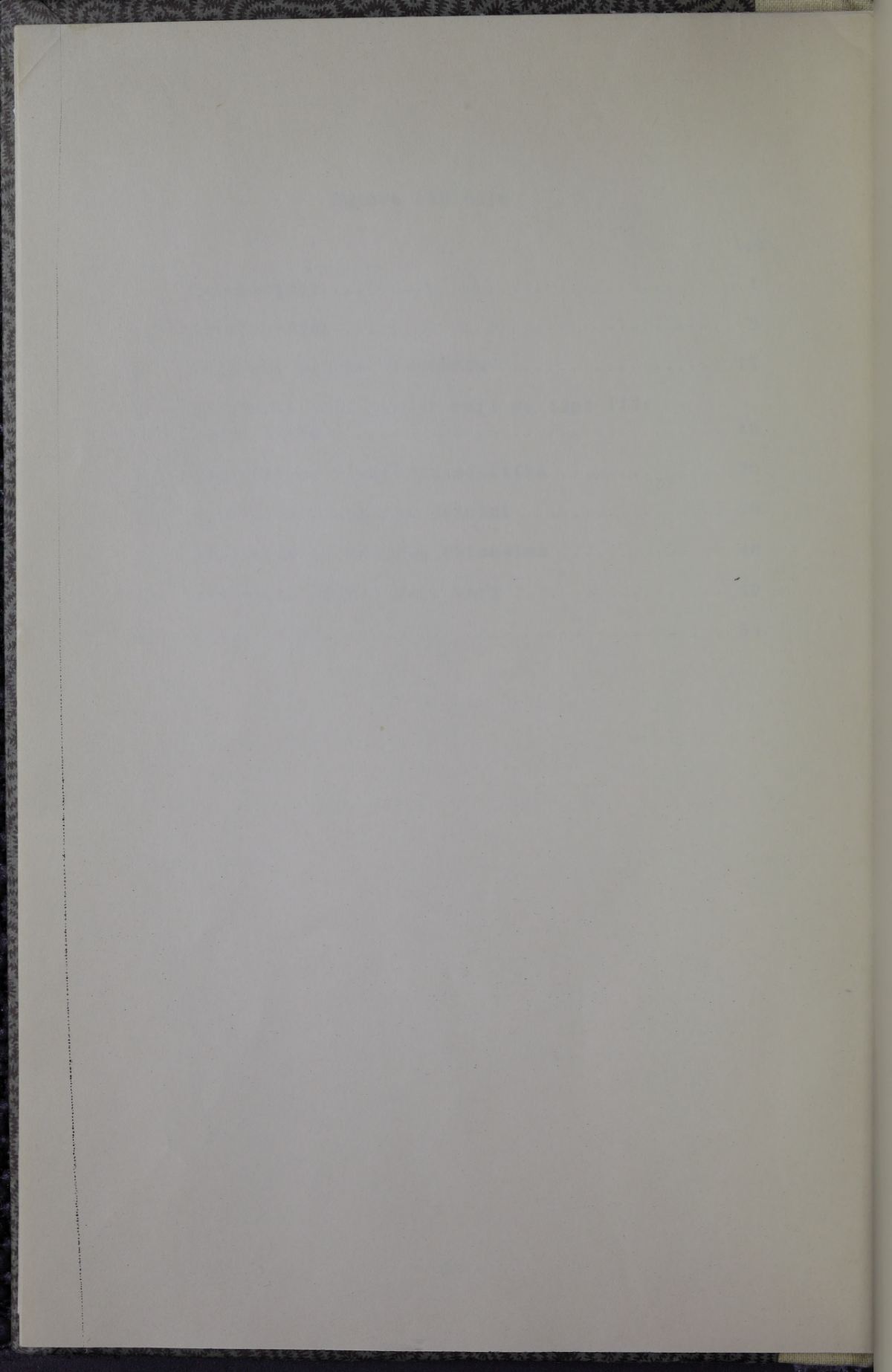
Šis ir pēdējās ziņas par Viestartu, un par viņa tālāko likteni mums nav zināms pilnīgi nekas. Laika ziņā tas sakrīt ar diviem momentiem baltu tautu vēsturē, no kuriem izraisījās smāgas ciešanas un ilgi kari. Kā jau minēju, ziemeļkurši noslēdza pakļaušanās līgumus. Prūšiem 1230. g. iesākās cīņas ar Vācu ordeņa bruņiniekiem, kas uz Polijas uzaicinājumu bija ieradušies no Septiņkalnes un apmetušies pie Vislas Tornā 56.

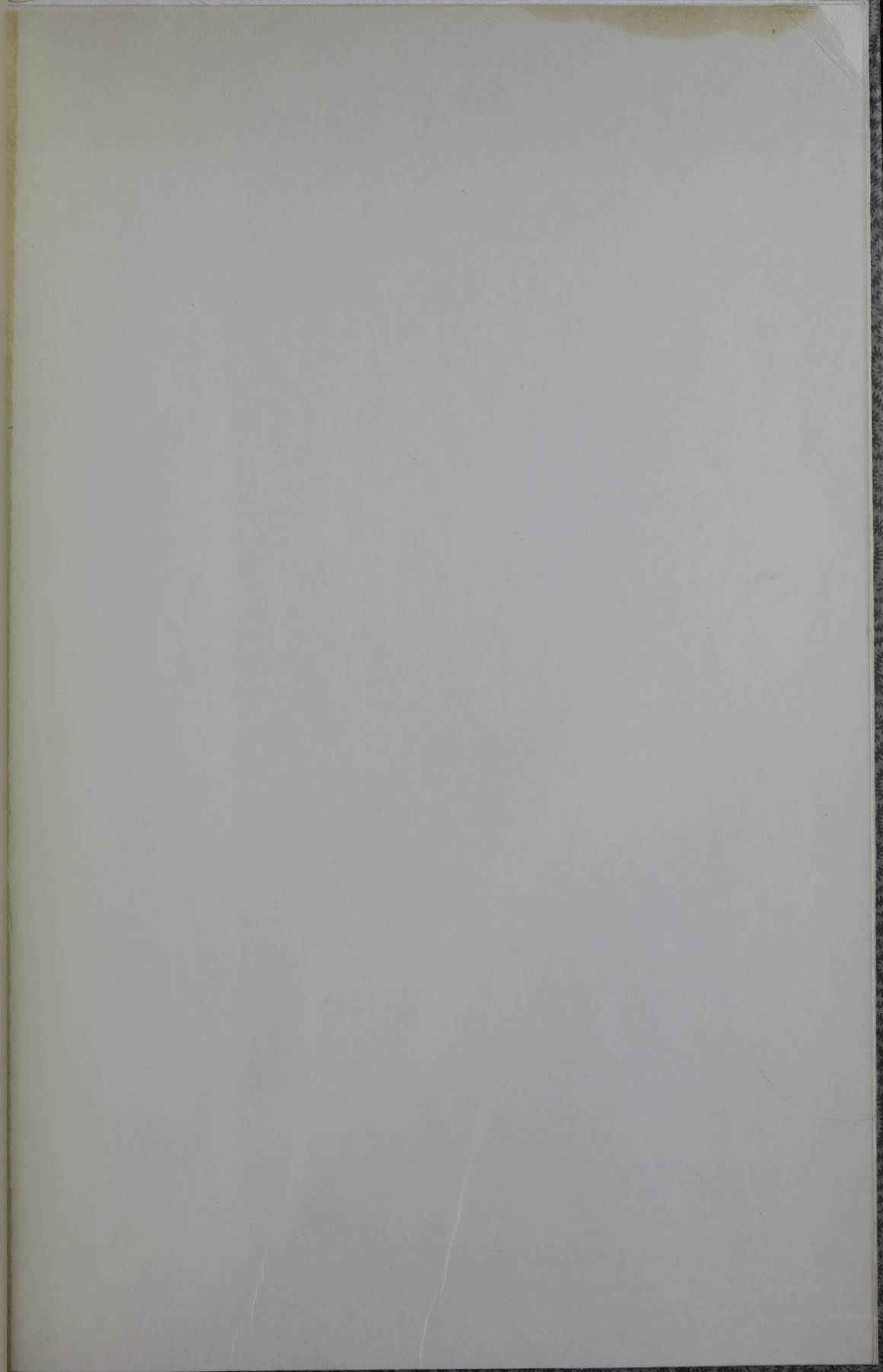
56. Jāpiebilst šē, ka nav pareizi poļu vēsturnieka Lovmjānska un A. Bauera uzskati, ka rietumzengali apm. 1229. gadā vai 1230. gada pirmajā pusē ir nolikuši ieročus. /Skat. Albert Bauer, Sengallen und Upmale etc., 309. lpp./ Viņu uzskati ir radušies no klūdaines senrakstu un citu apstākļu izprašanas. Korrigējums sekos kādā citā sacerējumā.

Satura rādītājs

	Lpp.
Priekšvārdi	1
1. Ievada vārdi	2
2. Notikumi priekš Viestarta	11
3. Viestarta politika un kari no 1205 līdz 1208. gadam	18
4. Pagrieziena Viestarta politikā	30
5. Viestarta cīņas par Mežotni	36
6. Viestarts un Modenas Vilhelms	46
7. Viestarta pēdējo gadu kari	49
8. Beigu vārdi	54

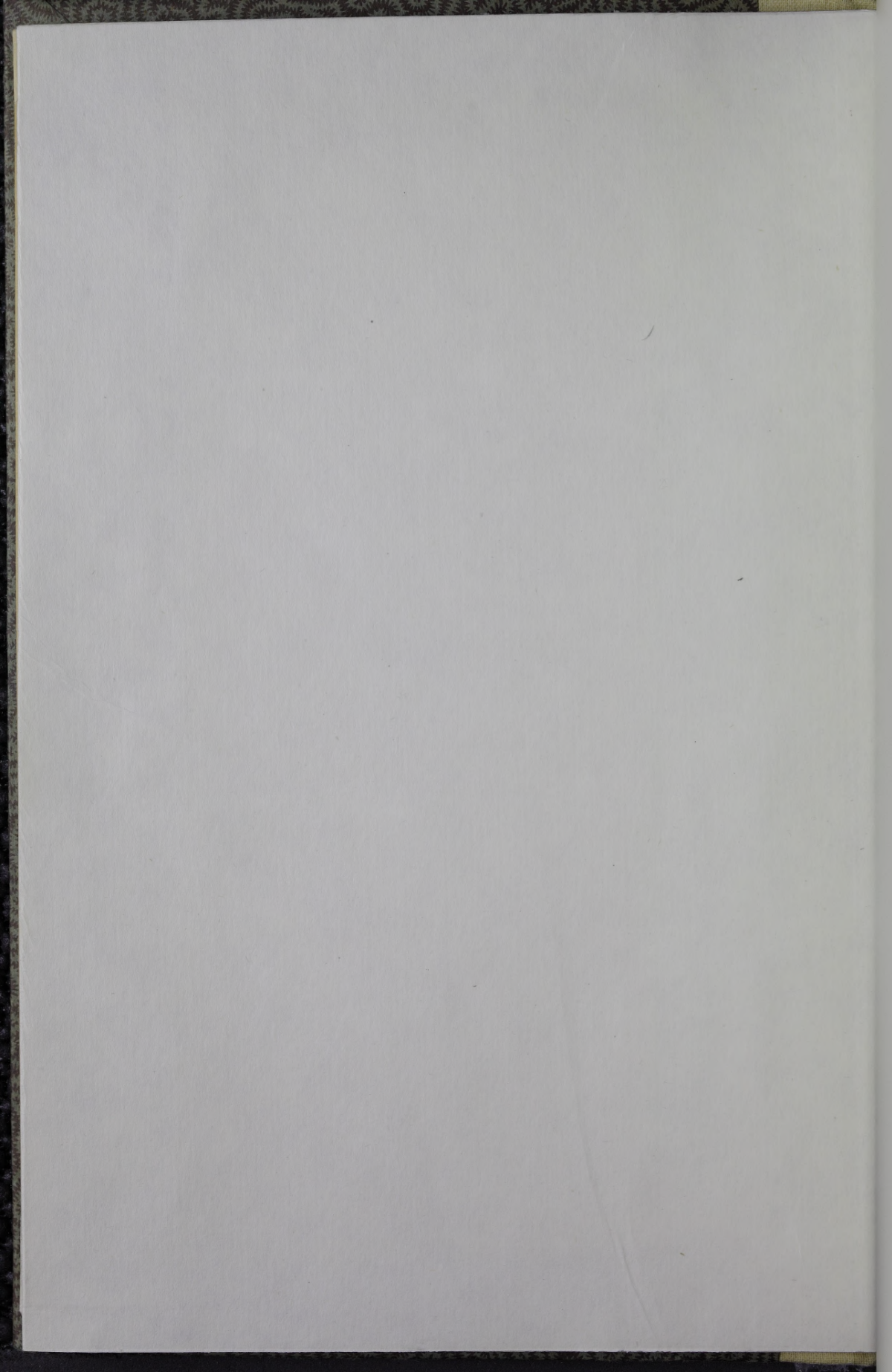

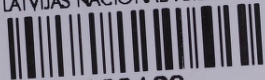

25.

UNIVERSITY OF MICHIGAN
LIBRARY

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA

0304033129

12